

Fenomén padělků výtvarného umění v české společnosti

Martin Novotný

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin Novotný**
Osobní číslo: **H138082**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Fenomén padělků výtvarného umění v české společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na rozbor této specifické trestné činnosti s důrazem na sociální aspekt pachatele a společenskou nebezpečnost tohoto jevu;
- na způsoby a projevy této činnosti v praxi (Zaměření padělatelů především na předválečnou modernu a příklady sofistikovaných praktik podvodných jednání padělatelů);
- na možnosti sociální pedagogiky při nápravě tohoto stavu.

Součástí práce bude kvalitativní výzkum metodou rozhovoru s odborníky angažovanými v této oblasti.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Autorský zákon č.121/2000 Sb.

Nový občanský zákoník č.89/2012 Sb.

Trestní zákoník č.40/2009 Sb.

Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty.

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

časopis Art nad Antique., Ambit media, a.s., 2006.

Cigánek, Jan., Úvod do sociologie umění. Praha: Obelisk., 1972.

Cikánek, Martin., Kreativní průmysly: příležitost pro novou ekonomiku, Praha:Institut umění Divadelní ústav., 2009.

Kulka, Jiří., Psychologie umění. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008.

KUŽELÍKOVÁ, Lucie NEKUDA, Jaroslav POLÁČEK, Jiří. Sociálně-ekonomické informace a práce s nimi. Brno: Masarykova univerzita, 90 s. ISBN 978-80-210-4577-4., 2008.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková
Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

10. dubna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 10. dubna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 24. 11. 2015

MARTIN NOVOTNÝ
.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce pojednává o falzifikaci výtvarného umění a možnostech jeho společenské nápravy. Teoretická část obsahuje historický přehled falzifikace výtvarného umění, sociální a filosofické aspekty a relevantní právní úpravu. V praktické části byl proveden rozbor případu skupinové trestné činnosti tohoto druhu a byly provedeny rozhovory s odborníky z oblasti výtvarného umění a také s poškozeným trestným činem padělatelství.

Klíčová slova: falzifikát, výtvarné umění, sběratelství

ABSTRACT

This Bachelor's thesis deals with fine art's fakes and about its possibilities of social correction. The theoretical part includes historical review of fine art's falsification, social and philosophical aspects and legal regulation. In Practical part was done analysis about the case of group criminal activity and there were made interviews with fine art's experts and also with damaged person by this crime.

Keywords: fake, fine art, collecting

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Srdečně děkuji PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za její vstřícný přístup, vedení a poskytování rad a připomínek při realizaci mé práce.

Dále děkuji všem zúčastněným respondentům, kteří byli ochotni spolupracovat na mé závěrečné práci.

OBSAH

ÚVOD	2
I TEORETICKÁ ČÁST	4
1 PADĚLÁNÍ VÝTVARNÉHO UMĚNÍ	5
1.1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	5
1.2 HISTORIE SBĚRATELSTVÍ A PADĚLATELSTVÍ VÝTVARNÉHO UMĚNÍ.....	6
1.3 ZNÁMÉ PŘÍKLADY PADĚLATELSTVÍ Z HISTORIE	8
1.4 SOCIÁLNÍ ASPEKTY FALZIFIKÁTU UMĚLECKÉHO DÍLA	10
1.5 FILOSOFICKÉ ASPEKTY PROBLÉMU UMĚLECKÉHO FALZA.....	11
1.6 MOŽNÉ ZPŮSOBY PADĚLÁNÍ OBRAZŮ	14
2 PRÁVNÍ ÚPRAVA DANÉ PROBLEMATIKY	16
2.1 TRESTNÍ ZÁKONÍK	16
2.2 AUTORSKÝ ZÁKON A SOUVISEJÍCÍ NORMY	17
2.3 OBČANSKÝ ZÁKONÍK.....	21
II PRAKTICKÁ ČÁST	24
3 SITUACE NA TRHU S VÝTVARNÝM UMĚNÍM V ČR	25
3.1 CÍL, METODY A TECHNIKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	25
3.2 PRŮBĚH A ORGANIZACE VÝZKUMU.....	26
3.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	26
3.4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	27
3.5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	33
3.6 PŘÍPADOVÁ STUDIE	36
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	54
SEZNAM OBRÁZKŮ	55

ÚVOD

Při záměru pořízení uměleckého díla hrozí nebezpečí koupě padělku (falza). Z médií je rozšířena informace, že v posledních dvaceti letech se fenomén padělatelství uměleckých předmětů, především obrazů, v České republice velmi rozšířil. Důvodem je, že umělecká díla se stala výhodnou investicí a také rozvíjejícím internetovým obchodem. Problematika falzifikátu umění je složitá nejen způsobem jejich provedení, nýbrž i z právního hlediska. Mnohá falza jsou totiž vytvořena profesionálním způsobem, že nejenom odborníci, nýbrž i samotní umělci mohou mít nesnáze s jejich odhalením. V podmínkách českého trhu hraje roli zvláštní stav, který byl zapříčiněn porušením vlastnických vztahů v období druhé světové války a poté za komunistického režimu. Během těchto období došlo k řadě konfiskací uměleckých předmětů, velké množství jich bylo ztraceno a došlo též ke ztrátě hodnověrných informací o jejich vzniku. Problém falzifikátů umění je ze společenského hlediska závažným problémem. Z tohoto důvodu jsem pro svoji bakalářskou práci zvolil toto téma, neboť si myslím, že mu není věnována patřičná pozornost a také proto, že souvisí s mým osobním zájmem o výtvarné umění. Fenomén existence padělků výtvarného umění totiž kulturní oblast velmi poškozují. Vysoký počet falzifikátů významným způsobem narušuje trh s uměleckými předměty a poškozují právní a obchodní jistotu všech účastníků. Ve své práci jsem si stanovil zásadní cíl, kterým je zjištění míry pravděpodobnosti faktického výskytu padělku výtvarného umění na českém trhu s uměním. Za tím účelem jsem provedl rozbor aspektů společenské nebezpečnosti tohoto nešvaru a jeho následků. Zároveň jsem provedl i právní rozbor falzifikace výtvarného umění s ohledem na trestnost padělatelské činnosti. Práci jsem rozdělil do teoretické a praktické části. V teoretické části jsem vymezil hlavní pojmy, uvedl stručnou historii padělatelství výtvarného umění a doložil známými případy z historie umění. Ve své práci jsem se zabýval sociálními aspekty výtvarného umění a filosofickým hlediskem problematiky uměleckých falzifikátů. Při vypracování teoretické části jsem zpracoval použitou literaturu. Při studiu literatury jsem zjistil, že k danému tématu jsou zdroje literatury vyjma právní literatury omezené. Z tohoto důvodu bylo nutno vycházet z periodik, internetu a jiných médií. Vybral jsem literaturu mající nejbližší vztah k mé práci. Závěrem jsem uvedl některé praktické případy padělání výtvarného umění a eventuální možnosti jejich odhalením. V praktické části jsem se zaměřil na výzkumné šetření množství padělků výtvarného umění na českém trhu s uměním. Pomocí výzkumné metody formou polostrukturovaného rozhovoru jsem vyzpovídal vysoce profesionální

osobnosti angažované v oboru výtvarného umění. Praktickou část jsem doplnil případovou studií o jedné z největších falzifikátorských kauz v České republice, která je exemplárním případem falzifikace obrazů. V této práci též uvádím seznam autorů, kteří jsou v ČR nejčastěji falzifikováni a možnosti odhalování falzifikátů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PADĚLÁNÍ VÝTVARNÉHO UMĚNÍ

1.1 Vymezení pojmů

Výtvarné umění - je umění vizuální. Můžeme jej dělit na zobrazovací umění, neboli mimetické umění, abstraktní umění, lidové umění atd. Hlavními obory výtvarného umění je malířství, sochařství, architektura, fotografie atd. V současném umění se rozdíl mezi výtvarnými druhy výrazně stírá. Objevují se nové techniky, dochází k míšení. Vytváří se nové výtvarné techniky. Nejkontroverznější z nich je například performance. Výtvarné umění produkují výtvarní umělci, teoreticky se jím zabývají historici umění. Výtvarné umění existuje odjakživa. I náš předek australopiték maloval po stěnách jeskyně malby. (Baleka, 1997)

Padělek (falzifikát)- Padělkem se v obecné řeči rozumí něco falešného, nepravého. V souvislosti s autorským dílem jde o výtvar, který má vzbudit zdání, že je pravým dílem určitého autora, přičemž toto zdání je falešné. (Arnau, 1973)

Každá tvůrčí činnost je vysoce individuální. Výtvarné umění je velmi osobitým projevem. Z toho důvodu je nesnadné nacházet v něm objektivní kritéria, což se týká i jeho kritiky. Posouzení originálu uměleckého díla a jeho napodobeniny je úkol pro historika umění. K dosažení správného výsledku je potřebná odborná erudice a poznatky získané pomocí vědeckých metod tj. fyzikální a chemický rozbor. Odlišit „pravé od padělaného“ je velmi složité, neboť mezi originálem a padělkem existuje řada nuancí a hranice mezi nimi se mohou ztrácet. Příkladem může být situace, kde se na vzniku uměleckého díla kromě mistra účastnilo více pomocníků. Dalším příkladem je vznik kopií uměleckých děl a jejich originálních replik. Z tohoto důvodu je nesnadné stanovit přesnou definici padělku. Lze však obecně konstatovat, že padělek je výtvar, který se vydává za něco jiného, než čím skutečně je. (Arnau, 1973:7). Že se nejedná o jednoznačnou záležitost dokládám na stručných příkladech mnohvrstevných problémů v této oblasti. Například změnou signatury dochází k falzifikaci. Ačkoliv toto zní jako aporie, jedná se o padělek, neboť signování díla jinou než autorskou signaturou je falzifikace, jelikož úmyslem pachatele je oklamat.

Dalším příkladem je práce učitele a žáků. Kolik procent díla musí vytvořit mistr, aby dílo bylo považováno za dílo mistra? Je padělkem grafický list pořízený v současné době ze staré původní desky? Lze shrnout, že při posuzování padělatelské činnosti musí být vždy brán v úvahu motiv činu, který je rozhodující. V úvahu se také musí brát pohnutky pro padělatelství, které mohou být různé. I padělek může být sám o sobě uměleckým dílem. Některé padělky jsou původními originály, které byly obchodníky zneužity na padělky, jiné pak vytvořili zneuznaní umělci, kteří se domnívají, že vytvořením stejně dobrého díla jako slavní umělci si zaslouží obdiv. Většina padělatelů však vyrábí padělky ze zcela materiálních důvodů. Činnost padělatelů v oblasti výtvarného umění má tisíciletou historii a lze říci, že se prakticky padělalo všechno např. obrazy, sochy, knihy, nábytek, hodinky, koberce, kovové předměty, poštovní známky, porcelán, grafika, zbraně, rukopisy, peníze, mince, prakticky vše, co lze prodat za vyšší cenu než jsou vynaložené finance. V popředí zájmu této práce jsou však padělky děl malířských. K pochopení padělatelské problematiky je potřebný exkurz do historických afér této oblasti. (Arnau. 1973)

1.2 Historie sběratelství a padělatelství výtvarného umění

Rozhodujícím motivem padělatelské činnosti po věky věků byl peněžitý zisk. Na druhé straně ji vyvolávalo samo sběratelství umění, které určuje poptávku. „Sběratelství samo je založeno na lidském smyslu pro krásu, ale na touze po vlastnictví, na snaze účelně uložit kapitál i na mnoha jiných motivech, k nimž patří marnivost, úsilí o uplatnění stejně jako přání reprezentovat se drahocenností svých sbírek a zvýšit svůj prestiž ve společnosti“. (Arnau, 1973:16)

Sběratelství je staré jako lidstvo samo. Je známo, že kult umění se započal rozvíjet od nejstarších dob ve vztahu k náboženství a dějinám. Počátky sběratelství ztrácejí se v daleké minulosti, jsou obestřeny rouškou tajemství stejně jako začátky umění. Potřeba vlastnit, schraňovat a udržovat věci nebo obrazy je nerozlučně spjata se zálibou po vzácnost a s objevitelským pudem. (Cabanne, 1971:9)

Souvisí také se smyslem pro krásu, který byl velmi silný zvláště u Egyptanů a Babyloňanů, též u Řeků, kteří již v 5. stol př. n. l. uchovávali umělecké předměty v chrámech a klenotnicích. Toto byl prvotní podnět k tomu, aby si majetné vrstvy vyzdobily uměleckými předměty i své vlastní příbytky. Vládci si objednávali vytvoření uměleckých děl na svoji počest a také k počtě bohů. Sběratelská vášeň spojená s touhou po nádheře rostla především u Římanů. Římští oligarchové se nechávali zvěčňovat dobře

placenými malíři a sochaři. Zvláště vysokou úroveň u Římanů dosáhl vzhled mincí, které dosahovaly z estetického hlediska dokonalosti. Současně s jejich vznikem započalo i jejich padělání. To platí i pro výrobky uměleckých řemesel.

S pádem helénské a římské říše došlo ke sběratelskému úpadku. K obnovení sběratelství došlo za Karla Velikého. Na zvyšující se poptávku po uměleckých předmětech odpověděla konjunktura padělatelů. V 10. až 12. stol. n. l. sběratelství opět upadá. Až vládci z rodu Valois se ke sbírání uměleckých předmětů vrací. Jan Dobrý, Karel V., Ludvík z Anjou, Jean De Berry a Filip Burgundský byli známí sběratelé umění. Vedle církve jako ochránkyň umění začala vystupovat také moc světská. Největším sběratelem umění však stále zůstává církev, která nechtěně přispívá z náboženských důvodů i k padělatelské činnosti. V Itálii vybudovali základy uměleckých sbírek papežové Julius II., Lev X. a Pavel II. V období renesance Cosimo de Medici dal základ největší kolekci uměleckých pokladů, která obsahovala díla nepředstavitelně hodnoty co do rozmanitosti i počtu. V Evropě po roce 1460 vznikaly sbírky velkovévody Ferdinanda Tyrolského a velké sbírky Rudolfa II. v Praze. V Nizozemsku se sbírání umění věnovali převážně bohatí měšťané a vynikající umělci té doby např. Rembrandt a Rubens. V této době vznikl trh s uměním a současně došlo k rozvoji činnosti padělatelů všech kategorií. Umělecké dílo, jež dříve vznikalo na objednávku, se nyní stalo zbožím. Jelikož děl bylo málo, docházelo ke zvyšování cen. Falšování provozovali i známí umělci té doby. První velký aukční dům, který sloužil k dražbám uměleckých děl, založil James Christie v roce 1776 v Londýnské Pallmall. V Německu a Rakousku se sběratelství věnovali příslušníci vysoké šlechty a finanční aristokracie. V 19. Století se stal Londýn a Paříž středisky obchodu se starožitnostmi. Módní extrémy způsobovaly výkyvy cen uměleckých předmětů. Lze však říci, že investice do uměleckých předmětů se vyplácela a z tohoto důvodu vysoké ceny podněcovaly padělatele k velkým výkonům. Na začátku 20. Stol rozkolísaly ceny uměleckých předmětů, velké nahromadění kapitálu u nových zbohatlíků. Například J. P. Morgan investoval od roku 1893 do roku 1913 přes 60 milionů zlatých dolarů. Vznikají sbírky dalších rodin, jejichž finanční možnosti jsou téměř neomezené. Stoupající ceny uměleckých předmětů měly za následek zvýšení padělatelské činnosti a přesycení trhu s padělkami. Lze říci, že podobná situace trvá až do současné doby. Zároveň však při rozšiřujícím okruhu odběratelů dochází ke stále slabší nabídce pravých uměleckých děl. (Arnau, 1973)

1.3 Známé příklady padělatelství z historie

V atmosféře podvodu s uměním vyrůstal i Michelangelo Buonarotti. Je dochováno, že jeho učitel Domenico Ghirlandaio mu dal nakreslit kopii hlavy od jakéhosi mistra. Michelangelo odvedl svou práci tak dokonale, že kupec, který jeho obraz časem koupil, netušil, že má napodobeninu. Michelangelo své tajemství neutajil, ale když kupec požadoval vrácení kresby, nedokázal nikdo vyjma Michelangela rozlišit kopii od originálu. Nakonec originál vydal. Velcí malíři se rádi inspirovali jinými malíři, vytvářeli tak napodobeniny. Rubens maloval historické podobizny, mezi nimi také portrét lékaře Paracelsa podle předlohy, která byla označena signaturou Albrechta Dürera. Rembrandt zase kopíroval ve své rytině Vyhánání kupců z chrámu Kristovu postavu podle dřevorytu Albrechta Dürera. Dürer se naopak zase inspiroval pracemi Jacoba de Barbari, Montegni a Giambelina. Rafael ve svém obraze Sicilské trápení byl ovlivněn Dürerem. Velký počet obrazů Nicolaese Maese, Ferdinanda Bola, Govaerta Flincka, Aerta de Geldera, Gérarda van Eeckhouta se již v 18. stol změnil na díla Rembrandtova.

Během první světové války se na trhu s uměním objevila sochařská díla vzniklá v rozmezí dvou tisíciletí, která měla údajně původ v církevním majetku. Tato díla vytvořil chudý kameník Alcea Dossena. Dossena byl řemeslník, který zhotovil figuru podle požadavků objednavatele. Nepracoval s úmyslem oklamat třetí osobu. Byl obdařen velkým talentem a obchodníkům nedalo práci jeho díla prodávat za značné částky. Když se autor dozvěděl, jaké fantastické sumy se platí za jeho díla, udělal výpověď a odhalil pravdu o svých velkých dílech. Jeho prohlášení vyvolalo rozruch a Dossena musel prakticky dokazovat, že sochy vytvořil. Tímto obrovským padělatelským skandálem byli zneuctěni znalci umění, kteří dříve potvrdili pravost Dossenových děl. V Dossenovém případě však došlo ke zvláštnímu způsobu padělání, neexistoval totiž originál, podle kterého by Dossena reprodukoval, nebyl totiž kopista ani napodobitel. Dossena byl umělec, který vytvářel z vnitřního popudu svá díla a pocítil plné uspokojení, když je dokončil do nejmenších detailů. Jeho případ dokazuje, že v oblasti umění neplatí striktně žádné pravidlo ani norma.

Dalším známým případem je umělecká galerie Otty Vackera, otevřená v roce 1927. Tato galerie měla v nabídce velký počet obrazů Vincenta Van Gogha. Ačkoliv existovalo podezření, že se jedná o falzifikáty, nedalo se Ottovi Vackerovi nic dokázat, jelikož na obrazy existovaly kladné i záporné posudky. Původ obrazů nechtěl majitel galerie prozradit. Obrazy byly podrobeny chemickým a rentgenovým zkouškám. Přesto výsledky

odborníků nebyly jednoznačné. V roce 1932 byl Otto Vacker odsouzen pouze za nečestné jednání. Úmyslný prodej falzifikátů mu nebyl prokázán. Uzavřený případ poukázal na nespolehlivost znalců a pošetilost sběratelů, kteří jsou ochotni zaplatit vysokou cenu, za to, že oceňují podpis a připojenou expertízu. (Arnau, 1973)

Nejznámější padělatelská aféra je případ Hana van Meegerena. Jedná se o nejslavnějšího padělatele všech dob, jenž bývá též označován za mistra uměleckého falza. (Kulka, 2004:18)

Po skončení 2. světové války byl objeven v Göringově sbírce Vermeerův obraz Kristus a cizoložnice. Vyšetřování dospělo k Hanu van Meegerenovi z Amsterdamu, který byl malířem a obchodníkem s obrazy. Namalovat obraz ve stylu Vermeera si vytkl z důvodu z důvodu své ctižádostivosti, jelikož se cítil nedoceněný. Předtím než obraz prodal, posoudil kladně jeho pravost profesor Abraham Bredius, přední znalec holandského umění 17. stol. Meegeren zbohatl a namaloval další Vermeery. Při vyšetřování Meegeren vyšetřovatelům sdělil, že obraz Němcům neprodal, nýbrž vyměnil za kolekci starých holandských mistrů a původ obrazu je z chudé patricijské rodiny z Itálie. Toto vysvětlení vyšetřovatelé nepřijali, Meegeren byl zatčen pro podezření z kolaborace s nacisty. Vzhledem k tomu, že za kolaboraci mu hrozil vysoký trest možná i doživotí, Meegeren se rozhodl přiznat k padělání obrazů za které mu hrozil nižší trest. Přiznal, že padělal 14 holandských mistrů, z čehož devět jich prodal. Ačkoliv mu vyšetřující soudce nevěřil, Han van Meegeren přiznal velké množství ověřitelných detailů a dokonce byl ochoten za přítomnosti znalců v cele namalovat podobný obraz. Meegeren soud přesvědčil a byl odsouzen na rok do vězení. I v tomto případě byli znalci umění mezinárodního formátu zesměšněni. (Kulka, 2004)

Historik umění Alfred Stange vydal v roce 1940 uměleckou monografii Šlesvický dóm a jeho nástěnné malby. Tato monografie opěvovala malby neznámého mistra z 12.-14.stol., které byly objeveny při restaurování dómu. Zobrazení zvířat na raně gotických freskách bylo významné, jen krocani působili rušivě. Do Evropy je přivezli Španělé až v roce 1550. Dalším místem, kde byly raně gotické fresky objeveny, byl kostel Panny Marie v Lubecku. Za těmito opravami fresek stálo trio restaurátorů - profesor Ernst Fey se synem a jejich učedník Lothar Malskat. Při neúspěšném restaurování dómu v Šlesvicku se rozhodl E. Fey využít umění geniálního Malskata, který vytvořil fresky nové. Totéž zopakovali v Lubecku. Restaurování fresek učinilo Ernsta Feye slavným zatímco Malskata nikdo neznal. Toto byla motivace k tomu, že se Malskat v roce 1951 obrátil na veřejnost a odhalil tento

podvod. Malskat se též přiznal k padělání obrazů. V roce 1955 byl odsouzen k 18 měsícům vězení a E. Fey k 20 měsícům vězení. Padělané gotické malby z chrámových zdí byly odstraněny. (Arnau, 1973)

V tuzemsku nejčastěji padělanými autory bývají významní čeští malíři 1. poloviny 20. století, ale i někteří žadaní a oblíbení současníci. Z nejznámějších „případů“ bychom mohli vedle výše jmenovaných uvést např. Alše, Chittussiho, Kavana, Ladu, Fillu, Procházku, Čapka, Špálu, Zrzavého, Tichého, Kupku, Toyen, Kubína, Šímu, Sedláčka, Lhotáka, Baucha, Janečka, Kotíka, ze současných např. Kodeta, Sopka anebo Kanyzu. (www.artplus.cz)

1.4 Sociální aspekty falzifikátu uměleckého díla

Umění je sociální fenomén. Lidé se již od počátku své společenské koexistence setkávali se zvláštními jevy, které byly zážitky jiného druhu než praktické úkazy okolního světa. Vědomí individualizovaného uměleckého prožitku je historicky pozdního data a souvisí s dějinným vývojem individualizace. Uměleckého díla vzniká a funguje ve společenských souvislostech a svými významy se plně realizuje v sociálních interakcích. Umělecké dílo je fenoménem sociálním a v rámci sociální interakce tak vystupuje, zároveň je výsledkem vlastního samovývoje.

Sociologie umění se zabývá sociální interakcí mezi konzumentem a dílem a specifickou interakcí je „umělecký zážitek“. „Zážitek z interakce s uměleckým dílem však zřetelněji a podstatněji zvýrazňuje psychické potence každého jednotlivce a jakoby stupňuje vědomí vlastní individuality“. (Cigánek, 1972:62)

Sociální funkci umění dokazuje fakt, že umělecké dílo se stalo zbožím. Tato skutečnost je známa již od doby renesance. Dějiny výtvarného umění dokládají, že vztah umělec - veřejnost se dostává do vztahu prodávající – kupující. Trend komercializace klade sociologickou otázku umění a společnosti dodnes (Cigánek, 1972).

Se vznikem bohatší vrstvy obyvatel vznikla i větší potřeba dopřát si umělecký zážitek ve formě vlastnictví uměleckého originálu. Tato poptávka vytvořila podmínky pro vznik uměleckých falzifikátů.

Sociologie poskytuje základní informace o tom, jak problémy sociálního rázu vznikají a jak se vyvíjejí. Sociologie navázala svojí funkcí na evropskou sociální filosofii a zároveň na filosofii dějin. Příčiny narušení řádu ve společnosti však řeší sociální patologie. Jelikož

padělatelství výtvarného umění je negativním jevem současné společnosti a v masovém měřítku by bylo společensky závažné, lze označit tento jev jako sociálně patologický. Z tohoto důvodu musí být tento jev společensky regulován a postihován. Historický vývoj padělání umění poskytuje předpoklady patologických tendencí v současné moderní společnosti. Současnou společnost lze charakterizovat z hlediska duchovní atmosféry jako individualistickou. Individualistický přístup člověka ke společnosti může být příčinou jeho patologického chování. Z tohoto důvodu je potřebné preventivně působit na jednotlivce vytvářením dobrého sociálního prostředí. Toto je úkolem především pro sociální pedagogiku.

Po roce 1989 došlo v našem státě k velkým změnám. Především se změnily společenské poměry, které měly zásadní ekonomické důsledky. Zároveň došlo k nárůstu změn technologickým, především k rozšíření západních technologií, zejména komunikačních, do celého světa. Tyto změny se odrazily i v kulturní oblasti. Pozitivní změny však sebou přinesly i řadu rizikových jevů. V těchto případech lze hovořit o tom, že vznikly nové podmínky pro sofistikovanější kriminální činnost, jako významného faktoru sociální patologie, což lze vztáhnout i na problematiku výtvarného umění. Kapitalistický systém je v tomto smyslu ideálním prostředím, neboť je založen na konzumu a velké spotřebě. V současné moderní době se projevuje „masovým konzumem“ a určitou formou soutěživosti. V oblasti umění se jedná o opatrování originálů uměleckých předmětů jako o okázalé spotřebě.

Padělání výtvarného umění je fenoménem i v současné postmoderní společnosti. Z hlediska sociální patologie jej lze zařadit k nové formě kriminality jako pojem „zločinu bílých límečků“. Toto protiprávní jednání se projevuje ve sférách společenského života, kde se obchoduje s uměním. Odhalovat tuto formu kriminality je poměrně nesnadné. Z tohoto důvodu jsou od roku 1989 známé jen některé případy, které se dostaly před soud. O vzorovém případě je pojednáno v případové studii této práce.

1.5 Filosofické aspekty problému uměleckého falza

Umění je důležitou součástí života a kultury. „Hodnota umění v pravém slova smyslu spočívá v požitku, který skýtá.“ (Graham, 2004:238). Zkoumání filosofického základu různých teorií umění je otázkou vztahu mezi uměním a požitkem. Na problematiku falz lze pohlížet z různých hledisek, především z hlediska estetického. Vystává otázka, zda v případě zjištění falzifikátu uměleckého díla estetická hodnota zůstává nezměněna.

Z jakého důvodu mají falzifikáty menší hodnotu, když je v některých případech ani odborníci nejsou schopni od originálů rozeznat? Na tuto otázku má filosofie umění protichůdnou odpověď. „Problém, zda může existovat estetický rozdíl mezi originálem a jeho vizuálně identickou kopií se dotýká základních předpokladů teorie estetického prožitku, estetického postoje, obecného kritéria estetického významu, hodnocení uměleckého díla i otázek týkajících samé podstaty umění“ (Kulka, 2004:27).

Z filosofického hlediska není falzum problémem etickým nýbrž estetickým. V obecném pojetí se spíše setkáváme s tím, že pojem padělku je kategorií etickou a právní. Tento přístup je logický, jelikož pojmy padělek či falzum vyvolávají jednoznačnou asociaci, že jde o podvod a nastupuje morální a právní odsouzení. Padělky podvádějí, a proto falzum hřeší proti etice nikoliv proti estetice. Proti tomu lze namítnout, že problém uměleckého padělku nelze redukovat jen na problém morálky či legálnosti. Problém estetické hodnoty v závislosti na autentičnosti díla si totiž můžeme položit i v případě legálních řádně označených kopií. Nehodnotnost falzifikátu nemůže být pojmána jen z hlediska jejich mravnosti.

„Závažnost podvodu nespočívá totiž pouze v tom, že je cosi prezentováno jako něco, čím ve skutečnosti není, ale že něco nehodnotného je podsouváno jako hodnotné“. (Kulka, 2004:28)

Také nutno poznamenat, že umělecká falza nejsou stejná, existuje více druhů uměleckých padělků. Nejčastějším typem jsou kopie konkrétních děl. Dalším typem jsou stylové imitace. Takováto falza jsou sofistikovanější, jelikož si falzifikátoři přisvojují rysy typické pro díla umělců, které se používají k jejich identifikaci. Jedná se o tvůrčí projekci typických vlastností na jiné téma. U padělků, které jsou kopiemi konkrétních děl, si můžeme položit otázku, zda existuje estetický rozdíl mezi originálem a padělkem, pokud je od sebe nelze rozeznat. Také se lze tázat, zda autentičnost díla je důležitá pro jeho estetické posouzení a zda historické zařazení díla je rozhodující pro jeho hodnocení. Tyto tři otázky vyvolávají i obecnější otázku estetické relevance. Ta zní: Jaké faktory jsou determinující pro estetické hodnocení uměleckého díla? Problematiku falzifikátu uměleckého díla nelze úplně objasnit bez toho, že je potřeba zaujmout stanovisko k obecným otázkám estetického významu. Otázka faktorů, které jsou určující pro estetické hodnocení uměleckého díla, specifický problém falza překračuje, ačkoliv se řadí k základním otázkám současné filosofie umění, nebyla dosud zcela uspokojivě zodpovězena.

Existují tři základní přístupy k problematice uměleckého falza.

Jednak je to estetický formalismus, dle kterého mezi originálem a padělkem není estetický rozdíl. Originalita není pro estetické posouzení podstatná. Tato doktrína posuzuje estetické dílo dle jeho formy a zabývá se pouze vizuální oblastí díla. Stručně řečeno „bez vizuálního rozdílu nemůže existovat rozdíl estetický“. (Kulka, 2004:33)

Dle tohoto přístupu se hodnotí pouze výsledek a historie díla je při tomto hodnocení nepodstatná. Estetický formalismu souvisí s tzv. novou kritikou, která byla používána v 50. a 60. letech. Jejimi představiteli byli Clive Bell, Roger Fry, Monroe C. Beardsley a Arthur Kosler.

Proti formalistickému přístupu se staví estetický redukcionismus a kritický historismus. Lze říci, že oba přístupy zpochybňují základní principy formalismu, neboť se shodují v názoru, „že mezi originálem a falzem existuje estetický rozdíl a že autentičnost a provenience díla jsou pro jeho estetické hodnocení rozhodující“. (Kulka, 2004:33). Představitelem kritiky estetického formalismu je Nelson Goodman. Jeho postoj je v odborné literatuře nazýván estetickým redukcionismem, někdy též fyzikalismem. Podstatu tvoří názor, že mezi originálem a falzem existují fyzikální rozdíly. Redukcionistický přístup předpokládá, že napodobenina nemůže být nikdy dokonalá a že mezi ní a originálem existují fyzikální rozdíly. Princip redukcionismu říká, že každý fyzikální rozdíl obsahuje i rozdíl estetický. Zástupci historizujícího přístupu jsou Mark Sagoff a Denis Dutton.

Estetický historismus také říká, že mezi originálem a jeho falzifikátem obsahuje estetický rozdíl a že autentičnost je podmínka estetické hodnoty. Důvodem však nejsou vizuální rozdíly, ale především rozdíly mající vztah k původu a historii díla. Tyto okolnosti jsou důležité, i když díla vypadají identicky. Zastánci této teorie tvrdí, že jelikož originál a jeho padělek mají různou historii vzniku, a proto nejsou stejné ani v podstatných rysech. Z tohoto důvodu nemohou být porovnávány ani jejich estetické schopnosti. Zástupci redukcionistického přístupu jsou např. Clive Bell a Nelson Goodman. (Kulka, 2004)

Uvedené školy jsou založeny na různých přístupech posouzení uměleckého díla. V mnohém si odporují zvláště v otázce estetického významu, což je dáno rozdílnými filosofickými přístupy k umění. Na jedné věci se však shodují, „vycházejí z předpokladu, že hodnota uměleckého díla spočívá v jeho hodnotě estetické“. (Kulka, 2004:87) Toto se nazývá monismem.

Existuje také alternativní přístup, který se nazývá estetický dualismus, který je správnější. Ačkoliv je předpoklad estetického monismu základem moderní filosofie umění, nepředkládá obraz historie umění, ani se nezabývá praxí umělecké kritiky. Historie umění totiž uvádí mnoho případů vysoko ceněných děl, které mají estetické nedostatky. Vyjma estetického soudu existují další důležitější faktory pro posuzování uměleckého díla, jedná se především o originalitu, netradičnost, nový směr a porušení tradice. Tento soud lze nazývat uměleckým soudem, hodnotu, kterou vyjadřuje, je hodnota umělecká. Z tohoto vyplývá, že umělecké dílo by mělo obsahovat jak hodnotu estetickou, tak hodnotu uměleckou.

Řešení problému falza z filosofického hlediska lze shrnout do dvou tezí.

- Originály jsou hodnotnější než falza.
- Falzum, které je od originálu vizuálně nerozlišitelné, bude mít stejné estetické vlastnosti, a tudíž i stejnou estetickou hodnotu jako originál. (Kulka, 2004)

Záleží jen na jednotlivci, čemu dá přednost, zda originálu nebo jeho kopii, jelikož nemusí být přesvědčen, že jsou esteticky rozdílné. Rozdíl je však v jejich hodnotě umělecké. Ta totiž nemůže být napodobena, jelikož je historicky daná. Estetická hodnota věrné kopie či reprodukce může být stejná jako hodnota originálu, umělecká hodnota falza je však nulová.

1.6 Možné způsoby padělání obrazů

Prozkoumávání pracovních metod a způsobů falzifikátorů obrazů může pomoci odborníkům a sběratelům k objasnění, co je originálem a co jím není. Pro padělání starých obrazů existují v zásadě 4 způsoby falzifikace.

- Při falzifikaci se využije stará malba na podkladu, který může být různý (dřevo, plátno, kov). Původní námět, je zcela nebo částečně odstraněn a obraz, je podle potřeba upraven. Vznikne tak nový obraz na starém základě.
- Použití starého materiálu, který ale neodpovídá době vzniku, jemuž se dodatečnými úpravami dává dobový vzhled.
- Je možné použít též starý alternativní materiál, ze kterého je těžko rozpoznat jeho stáří (např. dřevěná deska ze zadní stěny skříně).
- Použití úplně nového materiálu, který se upraví tak, aby měl starý vzhled.

Při falzifikaci je otázka použití materiálu prioritní, neboť podklad obrazu musí odpovídat požadovanému originálu, kterému má být falzifikát přisouzen. Aby byl falzifikát úspěšný, musí falzifikátor upravit podklad a použít barvy, které by měly maximálně odpovídat barvám doby vzniku. (Arnau, 1973)

2 PRÁVNÍ ÚPRAVA DANÉ PROBLEMATIKY

Výše bylo popsáno, že společnost považuje padělání uměleckého díla za nesprávné, nemravné, nebezpečné, poškozující práva autorů a všech, kteří věří, že je dílo pravé. Nyní si musíme odpovědět na otázku, zda je padělání uměleckého díla protiprávní a zda je lze právní cestou trestat. Český právní řád pojmy „umělecké dílo“, „falzifikát“ anebo „padělek“ výslovně neužívá, ačkoliv v právních předpisech jejich význam v různých obměnách (výtvarné dílo, dílo výtvarného umění, předmět kulturní hodnoty, umělecké dílo) můžeme nalézt – např. v autorském zákoně, zákoně o státní památkové péči, zákoně na ochranu spotřebitele (zde jde však spíše o padělek výrobku anebo zboží chráněného ochrannou známkou), zákoně o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, v trestním a občanském zákoníku. Do řešení této zásadní otázky a právních otázek souvisejících s paděláním umění musíme zapojit několik právních disciplín a aplikovat ustanovení práva trestního i občanského včetně autorského zákona, úzkou souvislost budou mít práva správního.

2.1 Trestní zákoník

Trestní právo ovládá zásada *nullum crimen sine lege* (latinsky není zločinu bez zákona), a tato zásada znamená, že čin musí být podřaditelný pod některou skutkovou podstatu trestného činu v trestním zákonu (zákoníku), aby mohl být pro něj pachatel trestně stíhán a případně odsouzen. Do 30.6.1990 český právní řád speciální ustanovení pro trestný čin, který by spočíval v padělání uměleckého díla, neměl. Typově nejbližší dnešní úpravě bylo ustanovení s názvem Porušování autorského práva - § 152 trestního zákona č. 140/1961 Sb., který zněl: „Kdo s dílem, které je předmětem autorského práva, neoprávněně naloží způsobem, který přísluší autoru, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci“. (§ 152, trestní zákon č. 140/1961 Sb.) S účinností od 1.12.2000 bylo toto ustanovení novelizováno a rozšířeno o práva výkonných umělců: „Kdo s dílem, které je předmětem ochrany podle práva autorského, nebo s výkonem výkonného umělce, zvukovým či obrazovým záznamem nebo rozhlasovým či televizním pořadem, které jsou předmětem práva příbuzného právu autorskému, neoprávněně nakládá způsobem, který přísluší autoru, výkonnému umělci, výrobcí zvukového či obrazového záznamu, rozhlasové či televizní organizaci nebo jinému nositeli těchto práv, anebo kdo jinak tato práva porušuje, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci“.

Takto naznačený vývoj právní úpravy však neznamená, že nebylo možno obvinít, obžalovat a odsoudit jedince, který padělal výtvarné dílo a vydával je za originál. Pokud tím totiž jiného uvedl v omyl v úmyslu sebe nebo jiného obohatit, naplnil takovým činem skutkovou podstatu podvodu dle ust. § 250 TZ. Aplikací tohoto zákonného ustanovení se tato práce zabývá v případové studii – trestním případě „Trojský kůň“.

Podvod byl citovaným ustanovením § 250 vymezen takto: „1) Kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“ (§ 250, trestní zákon č. 140/1961 Sb.) Další tři odstavce v závislosti na dalších okolnostech zpříšňovaly trest odnětí svobody až na pět až dvanáct let, nejvyšší sazba trestu připadá v úvahu v případě způsobení škody velkého rozsahu.

Následující trestní zákoník č. 40/2009 Sb. s účinností od 1.1.2010 obsahuje ustanovení korespondující dřívějšímu ustanovení § 152 TZ v ustanovení § 270 s názvem „Porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi“: „1) Kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“ (§ 270, trestní zákon č. 40/2009 Sb.). Doplnující dva odstavce zpříšňují trest odnětí svobody až na tři léta až osm let v případě získání prospěchu velkého rozsahu nebo způsobení škody velkého rozsahu nebo činu ve velkém rozsahu.

2.2 Autorský zákon a související normy

Autorský zákon č. 121/2000 Sb. (o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, dále jen autorský zákon) v ustanovení § 2 odst. 2 definuje autorské dílo takto: „Předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen „dílo“). Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo

vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.“ (§2, autorský zákon č. 121/2000 Sb.)

Originálem díla uměleckého podle odstavce 1 se rozumí „**výtvarné dílo**, zejména obraz, kresba, malba, koláž, socha, rytina, litografie či jiná grafika, fotografie, tapiserie, keramika, sklo a autorský šperk, a to za předpokladu, že jsou zhotoveny samotným umělcem nebo jde o rozmnoženiny, které se považují za originál uměleckého díla. Rozmnoženinami, které se považují za originál uměleckého díla, jsou takové rozmnoženiny, které byly zhotoveny v omezeném počtu samotným autorem nebo pod jeho vedením a jsou očíslovány, podepsány nebo umělcem jinak řádně prohlášeny za pravé.“ (§2, autorský zákon č. 120/2000 Sb.)

Na definici originálu a rozmnoženiny pak navazuje právní úprava nároku na odměnu z prodeje. Autor, případně další oprávněná osoba, mají právo na jakoukoli informaci od obchodníka, která je nezbytná pro zajištění platby odměny z prodeje, a to po dobu tří let od uskutečnění prodeje. Obchodník, který se účastní prodeje originálu díla uměleckého, je povinen oznámit takový prodej příslušnému kolektivnímu správci (Ochranný svaz autorský) nejpozději do konce měsíce ledna kalendářního roku následujícího po roce, v němž se prodej uskutečnil. Oznámení podle předcházející věty musí obsahovat specifikaci prodaných originálů uměleckých děl a informaci o skutečné prodejní ceně.

Ustanovení § 30a zákona č. 121/2000 Sb. **vylučuje protiprávnost vyjmenovaných činností:** „1) Do práva autorského nezasahuje a) fyzická osoba, která pro svou osobní potřebu, b) právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba, která pro svou vlastní vnitřní potřebu, c) ten, kdo na objednávku pro osobní potřebu fyzické osoby, d) ten, kdo na objednávku pro vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby zhotoví tiskovou rozmnoženinu díla na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou nebo jiným postupem s podobnými účinky, s výjimkou případu, kdy jde o vydaný notový záznam díla hudebního či hudebně dramatického, a ve vyjmenovaných případech řádně a včas platí odměnu autorovi.“ (§ 30a, autorský zákon č. 121/2000 Sb.)

Autorský zákon dále v § 27 upravuje lhůtu, po kterou je autorské právo chráněno: 1) Majetková práva trvají, pokud není dále stanoveno jinak, po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. 2) Bylo-li dílo vytvořeno jako dílo spoluautorů, počítá se doba trvání

majetkových práv od smrti spoluautora, který ostatní přežil. 3) Majetková práva k dílu anonymnímu a pseudonymnímu trvají 70 let od oprávněného zveřejnění díla. Je-li právě jméno autora díla anonymního nebo pseudonymního obecně známo nebo se autor takového díla veřejně prohlásí (§7 odst. 2) v průběhu doby podle věty první, řídí se trvání majetkových práv k takovému dílu podle odstavce 1, a jde-li o dílo spoluautorů, i podle odstavce 2. 4) U díla, u něhož není pro počítání doby trvání majetkových práv rozhodná smrt autora a které nebylo zveřejněno bohem 70 let od jeho vytvoření, majetková práva uplynutím této doby zanikají. 8) Doba trvání majetkových práv se počítá vždy od prvního roku následujícího po roce, v němž došlo k události rozhodné pro její počítání. (§ 27, autorský zákon č. 121/2000 Sb.)

Zánikem autorských práv se však nic nemění na tom, že originalita díla zůstává chráněnou hodnotou a padělání díla je nadále trestným činem.

Zvýšenou ochranu vybraných uměleckých děl přiznává zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči národním kulturním památkám, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství našeho národa, vláda České republiky je prohlašuje nařízením za národní kulturní památky a stanoví podmínky jejich ochrany, zejména vedením jejich evidence, stanovením oznamovací povinnosti jejich vlastníkům, zajištěním přednostního práva koupě o stát. V ustanovení §§ 34 – 41 jsou definovány přestupky na poli ochrany národních kulturních památek a sankce právníckým a fyzickým osobám za porušení zákonných povinností

Zákon o státní památkové péči ukládá práva povinnosti vlastníkům těch uměleckých děl, která byla prohlášena kulturní památkou (z těchto zmiňme především povinnost o chráněné dílo náležitě pečovat, zajistit jeho ochranu před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením a povinnost příslušné dílo při každém prodeji nejdříve státu). Ačkoliv u běžné, tržně dostupné provenience není památkově chráněných obrazů mnoho, nelze takový případ vyloučit (v nedávné minulosti se dostalo zasloužené pozornosti případu Kupkova obrazu Tvar modré). Tento zákon problematiku falzifikátů rovněž výslovně neupravuje. Pochopitelně i státem chráněné umělecké dílo může být ve skutečnosti falzifikát, avšak vzhledem k povinnosti evidovat památkově chráněné dílo ve zvláštní evidenci představuje tato ochrana jistou formální záruku originality obrazu. (§ 33-41, o státní památkové péči národním kulturním památkám zákon č. 20/1987 Sb.)

Zákon č. 71/1991 Sb. o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty upravuje ochranu předmětů, kterými dle zákonné definice v ustanovení § 1 jsou přírodniny nebo lidské výtvořiny nebo jejich soubory, které jsou významné pro historii, literaturu, umění, vědu nebo techniku a splňují kritéria, uvedená v příloze zákona. Co se týče uměleckých děl, patří mezi tyto předměty veškerá díla – malby, kresby, původní grafické listy, sochařská díla, reliéfy, starší 50 let a další předměty oboru výtvarného umění, přičemž k podmínce doby vzniku starší než 50 let se připojuje podmínka výše tržní ceny u malby nad 30 000 Kč, u kresby nad 10 000 Kč, koláže, asambláže, mozaiky nad 30 000 Kč. K vývozu těchto předmětů je zapotřebí úředního osvědčení na pravomoc Ministerstvo kultury ČR. V ustanovení § 8 a 8a je definován přestupek, kterého se dopustí ten, kdo vyveze nebo prodá předmět kulturní hodnoty bez osvědčení, které jej k takovému úkonu opravňuje a stanoví se tu sankce za spáchání takového přestupku. V posledních dvou případech související právní úpravy přesahujeme do oboru práva správního. (§ 1, Zákon č. 71/1991 Sb. o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty)

Na závěr je třeba zmínit dosah evropského práva v popsané oblasti. V oboru autorského práva je pro ČR závazná Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 22. Května 2001 číslo 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, vztahuje se na právní ochranu autorského práva a práv s ním souvisejících v rámci vnitřního trhu se zvláštním zřetelem na informační společnost. Členské státy měly za povinnost uvést v účinnosti právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí do 22. prosince 2002. Jedním z cílů harmonizačního úsilí je vysoká úroveň ochrany, jelikož autorská práva jsou pro duševní výtvořiny zásadní. Jejich ochrana napomáhá zajistit udržení a rozvoj tvořivosti v zájmu autorů, výkonných umělců, výrobců. Spotřebitelů, kultury, průmyslu a široké veřejnosti. Duševní vlastnictví bylo proto uznáno za nedílnou součást vlastnictví. (Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/29/ES)

Také směrnice Evropského parlamentu a Rady číslo 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví reaguje na dobu překotného vývoje komunikačních a veškerých elektronických technologií a praví, že kromě občanskoprávních a správních opatření, řízení a nápravných opatření upravených touto směrnicí jsou ve vhodných případech dalšími prostředky zajišťujícími dodržování práv duševního vlastnictví také tresty. Průmyslová odvětví by se měla aktivně účastnit boje proti výrobě nedovolených

napodobenin a padělků. Vypracovávání kodexů chování přímo dotyčných okruzích tvoří další prostředek doplňující právní rámec. Členské státy ve spolupráci s Komisí by měly obecně podporovat vypracovávání kodexů chování. Sledování výroby optických disků, zejména prostřednictvím identifikačního kódu na discích vyrobených ve společenství, napomáhá ke snižování porušování práv duševního vlastnictví v tomto odvětví, které je dotčeno výrobou nedovolených napodobenin v širokém měřítku. Tato opatření technické ochrany by však neměla být zneužívána k ochraně trhů a předcházení paralelním dovozům.

Tyto směrnice a bohatá judikatura se většinou zabývají právy duševního vlastnictví v oblasti elektronických komunikací, jejichž rozvoj vyvolal potřebu právně a technologicky vyspělých způsobů zjištění a ochrany. (směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES)

2.3 Občanský zákoník

Také občanské právo může mít dopad na zacházení s padělkem, např. v podobě porušení obligační povinnosti – smlouvy kupní.

Ustanovení § 2099 zákona. Č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ), upravuje nároky z vadného plnění kupní smlouvy a definuje, že věc je vadná, nemá-li vlastnosti stanovené v § 2095 (ujednané obvyklé provedení, jakost a množství) a v § 2096 (odpovídající vzorku nebo předloze). Za vadu se považuje i plnění jiné věci. Za vadu se považují i vady v dokladech nutných pro užívání věci.

Dle ustanovení § 2103 nemá kupující práva z vadného plnění, jedná-li se o vadu, kterou musel s vynaložením obvyklé pozornosti poznat již při uzavření smlouvy. To neplatí, ujistil-li ho prodávající výslovně, že věc je bez vad, anebo zastřel-li vadu lstivě.

Proto je na místě velká obezřetnost každého kupujícího včetně galeristů při akvizici díla bez prokázání důvodu a pravosti. V případě, že by bylo možno posoudit, že bylo možné rozeznat, že jde o falsum a navíc se např. inzerent kryl dnes rozšířeným popisem (pravděpodobné dílo autora XY), nárok z vadného plnění by tak kupujícímu nevznikl.

Prostředky ochrany upravuje občanský zákoník v ustanovení § 2106: „Je-li vadné plnění podstatným porušením smlouvy, má kupující právo a) na odstranění vady dodáním nové věci bez vady nebo dodáním chybějící věci, b) na odstranění vady opravou věci, c) na přiměřenou slevu z kupní ceny, nebo d) odstoupit od smlouvy.“ (§ 2095, § 2099, § 2103, § 2106 občanský zákoník, 89/2012 Sb.)

V případě padělku je řešením odstoupení od smlouvy, obvykle bude vyloučen postup v předchozím odstavci uvedený ad a), b) a c) a řešením bude odstoupení smlouvy. Dle ustanovení § 2111 platí, že neoznámil-li kupující vadu věci včas, pozbývá právo odstoupit od smlouvy. Následující ustanovení § 2112 pak stanoví lhůty: 1) Neoznámil-li kupující vadu bez zbytečného odkladu poté, co ji mohl při včasné prohlídce a dostatečné péči zjistit, soud mu právo z vadného plnění nepřizná. Jedná-li se o skrytou vadu, platí totéž, nebyla-li vada oznámena bez zbytečného odkladu poté, co ji kupující mohl při dostatečné péči zjistit, nejpozději však do dvou let po odevzdání věci. 2) K účinkům podle odstavce 1 soud přihlédne jen námitce prodávajícího, že vada nebyla oznámena.

Prodávající však nemá právo na námitku, je-li vada důsledkem skutečnosti, o které prodávající v době odevzdání věci věděl nebo musel vědět. Poslední ustanovení významně chrání kupujícího, který se o skryté vadě dozví po uplynutí dvouleté lhůty. Pokud by se prokázalo, že mu prodávající prodal falzum, třeba i po uplynutí lhůty k zániku trestnosti, nemohl by vznést námitku opožděného uplatnění vady a musel by uspokojit nárok kupujícího z vadného plnění. (§ 2111, § 2112 občanský zákoník zákon č. 89/2012 Sb.)

Právní úprava koupě uměleckého díla jakožto obecné věci je obsažena v § 2079 a rovněž v § 2095 OZ a následně vymezuje vady prodávajícího uměleckého díla a práva kupujícího z těchto vad. Podstatnou právní vadou falzifikátu je jeho „nepravost“ (jak konstatoval i Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí 28 Cdo 3248/2012, tzn. obraz je vydáván za autorské dílo někoho, kdo je jeho původcem není. Dle práva jde tedy o plnění jiné věci, než bylo v kupní smlouvě ujednáno. Jelikož autorství je (vedle fyzických rozměrů, doby vzniku a dalších vedlejších aspektů) podstatným faktorem tvořícím hodnotu (a cenu obchodované věci a kupující by velmi pravděpodobně umělecké dílo v případě, že by věděl o jeho nepravosti, vůbec neměl zájem koupit, je výše popsany rozpor vadou podstatnou.

Prodávající je přitom povinen dle § 2084 OZ kupujícího upozornit na všechny vady (tj. nejen právní, ale i faktické), o nichž ví. Jinak řečeno, pakliže taková vada nebyl při jednání o kupní smlouvě mezi stranami sdělena (tzn. pokud kupující nekoupil falzum vědomě), může se kupující této vady dovolávat.

Kupující falza má dle § 2106 OZ nárok na odstranění vady dodáním nové věci bez vady (tj. pravého obrazu), na přiměřenou slevu z kupní ceny nebo na odstoupení od smlouvy. (§ 2079, § 2084 občanský zákoník zákon č. 89/2012 Sb.) Jelikož první možnost je sama o sobě obtížně realizovatelná a případné snížení kupní ceny budou volit pouze kupující se

zvláštním vztahem k pořízenému dílu, bude nejčastěji přicházet do úvahy odstoupení od smlouvy a vrácení si plnění stranami. Pakliže kupující oznámí vadu obrazu včas (tj. bez prodlení poté, co se o vadě dozvěděl), má možnost si způsob reparaace zvolit. Pakliže kupující vadu řádně neoznámí, má nárok na pouze přiměřenou slevu a současně ztrácí možnost od kupní smlouvy odstoupit. Proto je nezbytné oznámit vady bez zbytečného odkladu.

Vedle nároku z kupní smlouvy lze v případě prodeje falza uplatnit i nárok z tzv. neúměrného zkrácení (jde o nový právní institut, přejatý z rakouského práva. (§ 1793 OZ, občanský zákoník zákon č. 89/2012 Sb.). Nárok z neúměrného zkrácení, které je tvořeno rozdílem mezi kupní cenou a skutečnou hodnotou padělku, lze uplatnit do jednoho roku od uzavření kupní smlouvy tehdy, kdy prodávající věděl nebo musel vědět (např. vzhledem ke své odbornosti, zkušenosti anebo poměrům obchodu), že prodává falzum. V takovém případě může kupující požadovat zrušení smlouvy od samého počátku a navrácení do původního stavu (vrácení obrazu i peněz). Pokud není restituce původního stavu možná (např. obraz byl mezitím ztracen nebo dále převeden), je možné požadovat vydání náhrady (přeplatku) v penězích. Jestliže však pojme kupující podezření, že prodávající věděl o tom, že prodává falzum (např. předloží listiny nepravdivě prokazující provenienci, snaží se nepravost

obrazu zastřít, anebo dokonce pravděpodobným padělatelem obrazu anebo listin prokazujících jeho pravost), může kromě občanskoprávních nároků zvážit i podání podnětu pro podezření ze spáchání trestného činu (buď přímo padělání anebo podvodu).
(www.artplus.cz)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 SITUACE NA TRHU S VÝTVARNÝM UMĚNÍM V ČR

3.1 Cíl, metody a techniky výzkumného šetření

Cílem výzkumu je zjištění reálné situace týkající se výskytu falzifikátu na trhu s výtvarným uměním v České republice. Zároveň analýzu tohoto fenoménu, popsat jeho společenskou nebezpečnost a pokusit se o zhodnocení míry jeho škodlivosti a společenské nebezpečnosti a pokusit se o zhodnocení míry jeho škodlivosti a společenské nebezpečnosti. Za tímto účelem byly vypracovány otázky, pomocí kterých bude stanoveného cíle dosaženo. Praktická část byla provedena za použití metody kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhvoru s odborníky zainteresovanými v oblasti výtvarného umění. Výzkum byl doplněn o případovou studii z největší falzifikátorské kauzy posledních let formou rozboru judikátu. Metodologie výzkumu bude vycházet z definovaných cílů výzkumného úkolu, pro jejichž splnění byla zvolena analýza názorů jednotlivých odborníků. Ke zjištění těchto názorů byl použit kvalitativní výzkum a jako forma byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. „Kvalitativní výzkum sleduje vytváření nových hypotéz a teorie s cílem porozumět jevu. Toto porozumění znamená pochopit jev ve všech podstatných souvislostech, tedy jde o úsilí proniknout do co největšího počtu souvislostí a stavu zkoumaného jevu.“ (Zich, 2004:99)

Kvalitativní metody se často užívají ke zjištění, co je podstatou doposud neznámých jevů k získání nových názorů na určité jevy. Kvalitativní metody přinesou o jevu detailní informace, ty se kvalitativními metody zjišťují neskadno. „Kvalitativní výzkum používá induktivní formy vědeckých metod, hloubkové studium jednotlivých případů, nejrůznější formy rozhovorů a kvalitativní pozorování.“ (Hendl, 2005:63)

Pokud lze kvalitativnímu výzkumu vytknout, že jeho výsledky představují sbírku subjektivních názorů a že získaná data lze obtížně zobecnit, je třeba s tím při výzkumu počítat. Kvalitativní výzkum má nesporné výhody, např. může dospět k podrobnému popisu jevu včetně různých předem neznámých souvislostí. Kvalitativní výzkum byl zvolen, protože má za cíl hloubkovou analýzu jevu.

„Rozhovor jako významnou techniku je možno definovat jako systém verbálního kontaktu mezi tazatelem a dotazovaným s cílem získat informace prostřednictvím otázek, které

klade tazatel. Prostřednictvím rozhovoru zkoumáme mínění, názory či postoje lidí.“ (Zich, 2004:39)

Byl zvolen standardizovaný, částečně strukturovaný rozhovor, jeho otázky jsou otevřené do té míry, aby bylo možno srovnat výsledky rozhovoru s různými respondenty. Dále je třeba uvést, že šlo o zjevné rozhovory, respondenti znali účel výzkumu a věděli, že jsou předmětem zkoumání. Výzkum měl za cíl podrobit rozhovoru reprezentativní skupinu, tohoto bylo dosaženo tím, že byly vybrány osoby rozličných profesí, které se mohly se zkoumaným jevem setkat.

3.2 Průběh a organizace výzkumu

V průběhu výzkumu bylo provedeno 6 rozhovorů za pomoci audiotechniky. Rozhovory se uskutečnily ve společenských prostorách. Během rozhovoru byl respondent dotázán na 5 rámcových otázek, které byly podle potřeby doplněny doplňujícími otázkami. Respondenti byli z důvodu anonymity označeni pouze monogramy a místem bydliště. Pro rozhovor byly vybrány následující profese:

- pan J.H. z Brna, historik umění
- paní M.D. z Brna, soudní znalec v oboru výtvarného umění
- pan J.D. z Prahy, sběratel umění
- pan K.K. z Prahy, malíř a grafik
- pan M.Z. z Prahy, galerista
- pan J.N. z Moravských Budějovic, kupec falzifikátu

Výsledky rozhovorů, které byly zaznamenány pomocí audiotechniky, byly následně v písemné úpravě zkráceny.

3.3 Výzkumné otázky

- 1) Jaká je četnost falzifikátů výtvarného umění na trhu v České republice?
- 2) Co je podle vás hlavním důvodem pro padělání výtvarného umění?
- 3) Jaký dopad má dle vašeho názoru padělání výtvarného umění?
- 4) Kdo je nejpravděpodobnější pachatel této trestné činnosti?
- 5) Jaká opatření byste doporučil(a) ke zlepšení stávající situace?

3.4 Výzkumné šetření

Rozhovor 1

Pan J. H. z Brna, historik umění. Bývalý ředitel významné kulturní instituce.

Jaká je četnost falzifikátů výtvarného umění?

„Za celou svoji profesní kariéru před rokem 1989, jsem se s falzifikátem výtvarného umění prakticky nesetkal. To bylo způsobeno tím, že jsem pracoval v instituci, která ačkoliv prováděla nákupy výtvarných děl, nedisponovala na akvizice velkými finančními prostředky. Také zaměstnávala řadu odborníků, kteří by případné falzum odhalili. Tato situace se změnila po roce 199, když jsem vydával hodnocení na výtvarná díla jako soukromá osoba. S falzifikáty obrazů jsem se setkával velmi často.“

Co je podle vás hlavním důvodem pro padělání výtvarného umění?

„Hlavním důvodem je dle mého názoru jednoznačně finanční zisk. Po roce 1989 se začal formovat trh s výtvarným uměním a ceny výtvarného umění především ceny českého moderního umění z 20 a 30 let rapidně rostly. Do umění začali investovat peníze soukromí sběratelé a investoři.“

Jaký dopad má dle vašeho názoru padělání výtvarného umění?

„Přemíra falz na trhu s výtvarným uměním znamená především nedůvěru v české umění. Tento fakt hraje významnou roli jak na české scéně, tak i v zahraničí“. Lze říci, že především u zahraničních investorů si české umění vysloužilo nálepku „nekupujte české umění, je to samé falzum“. Je to velká škoda, neboť po revoluci v roce 1989 mělo české umění příležitost dostat se na evropské trhy a dosáhnout tak ztracené pozice před 2. světovou válkou. Největší dopad spatřuji v kulturní škodě.“

Kdo je nejpravděpodobnější pachatel této trestné činnosti?

„Nejpravděpodobnějším pachatelem je určitě profesionál z oboru. Je zároveň tím nejnebezpečnějším, jelikož svojí odborností může dosáhnout kvalitního falzifikátu. Mám na mysli malíře, kteří se neuzívají svými vlastními originálními obrazy nebo restaurátoři, kteří baží po zisku.“

Jaká opatření byste doporučil ke zlepšení stávající situace?

Domnívám se, že náprava této situace je složitá. Aby umělci byli živi, trh s uměním potřebují a za situace, kdy ceny umění jsou astronomické, bude stále docházet k padělkům. Myslím, že ani represe v této oblasti příliš nepomůže.

Rozhovor 2

Paní M.D z Brna, soudní znalkyně v oboru výtvarného umění

Jaká je četnost falzifikátů výtvarného umění?

Domnívám se, že velká. S falzifikáty obrazů se setkávám velmi často. Je mi některých lidí líto, jelikož koupí obraz v dobré víře a za hodně peněz. Jsem překvapena, že lidé nakupují výtvarná díla bez konzultace s odborníkem a z pochybných zdrojů. Pro znalecký posudek si často přijdou ex post. Je potom velký problém obraz vrátit a získat peníze zpět.“

Co je podle vás hlavním důvodem pro padělání výtvarného umění?

„Samozřejmě, že finanční zisk“. Aukční rekordy výtvarného umění motivují produkci falzifikátů všeho druhu. Setkávám se s primitivními pokusy, kdy je obraz pomocí změněné signatury přisouzen jinému malíři, ale také se sofistikovanějším. V případě těch složitějších případů požadují zpracovat též rozbor barev.

Jaký dopad má dle vašeho názoru padělání výtvarného umění?

„Dle mého názoru především kriminální. Jako soudní znalec mám i povinnost tento pokus o trestný čin ohlásit. Kriminálním jednáním padělatelů jsou poškozováni lidé, kteří v dobré víře chtějí nakoupit originální díla a zároveň dobře investovat svoje peníze. Padělatelé je tímto jednáním okrádají. Zároveň poškozují pověst výtvarného umění. Toto je nenahraditelná škoda“.

Kdo je nepravděpodobnější pachatel této trestné činnosti?

„Pachatelé této trestné činnosti se u primitivnějších pokusů o falzifikát rekrutují z řad obchodníků s uměním, různých starožitníků a tzv. sběratelů, kteří si obchodem s uměním přivydělávají. Falzifikáty na vyšší úrovni provádí pravděpodobně školení pracovníci. Existují také falza importována ze zahraničí, především z východu“.

Jaká opatření byste doporučil ke zlepšení stávající situace?

„Přimlouvala bych se za to, aby byla zlepšena legislativa a právní předpisy. Obchodování s výtvarným uměním by měla být především záležitost odborně fundovaných lidí s určitou praxí. Také by měl doznat změnu zákon o soudních znalcích, aby výtvarné umění

posuzovali erudovaní znalci, kteří by za vystavené posudky nesli odpovědnost. Také doporučuji nevěnovat falzifikátorství přehnanou medializaci, která dělá z falzifikátorů celebrity.

Rozhovor 3

pan J.D. z Prahy, sběratel umění

Jaká je četnost falzifikátů výtvarného umění?

„Falzifikátů výtvarného umění jsem viděl bezpočet, jelikož se v hlavním městě prakticky sbíhají. Svoji sbírku budu již delší dobu, a proto pravidelně sleduji vývoj na aukcích, také v kamenných a internetových galeriích. Falza všeho druhu se nejvíce vyskytují v dominantním internetovém portálu, který zprostředkovává prodej i uměleckých předmětů. Velké aukční domy se snaží falzifikátů vyvarovat, používají však praktiky, aby za prodej umění utržili co nejvíce peněz. Například udávají vysoké aukční výsledky svých vlastních obrazů. Následně se snaží za horentní ceny obrazy znovu nabízet ve spřátelených galeriích nebo aukčních síních. Lze říci, že situace na trhu je velmi nepřehledná. Obchodníkům s uměním chybí profesionální přístup a informace o aukčním prodeji jsou nedůvěryhodné“.

Co je podle vás hlavním důvodem pro padělání výtvarného umění?

„Hlavním důvodem je snaha vydělat peníze“. Eventuálně snaha obchodníků zbavit se neprodejného zboží. Také snaha vyjít vstříc autorovi, který je v módě. Vše je ale podmíněno ziskem.

Jaký dopad má dle vašeho názoru padělání výtvarného umění?

„Dopad je velmi negativní, především proto, že existuje všeobecná nedůvěra v české výtvarné umění, jak pro investory, tak pro sběratele. Situace není lepší ani v případě, když jsou některá výtvarná díla zaštitěna odbornými posudky. Je častým zjevem, že se znalci buď zmýlí nebo jsou i s některými padělateli spřaženi. Dochází též i ke zfalšování znaleckých posudků. Situace na trhu s výtvarným uměním se podobá džungli“. O renomé českého výtvarného umění v zahraničí ani nemluvě. Rád bych ještě zmínil velký nešvar spojený s výtvarným uměním, kdy obchodníci navzájem pomluví obraz konkurenta, že se jedná o falzum. Tato pomluva prakticky znamená pro obraz ortel smrti, je pak neprodejný.

Kdo je nepravděpodobnější pachatel této trestné činnosti?

„Potencionálním padělatelem dle mého názoru může být každý, kdo má úmysl dobře prodat. Mám na mysli především lidi zainteresované v obchodu s výtvarným uměním. Myslím si, že si na úpravu nebo padělání obrazu najmou odborníka.

jaká opatření byste doporučil ke zlepšení stávající situace?

„Do budoucna by kvalitní a prověřený obraz měl být opatřen průkazným původem a jeho historií. Takovýto obraz by měl mít vyšší cenu než neznámý obraz“. Také by mělo dojít ke zlepšení činnosti znalců.

Rozhovor 4

Pan K.K. z Prahy, malíř a grafik

Jaká je četnost falzifikátů výtvarného umění?

„S falzifikáty výtvarného umění mám osobní zkušenost, neboť došlo i na padělání mých obrazů. S falzifikáty jiných malířů osobní zkušenost nemám. O některých kauzách týkajících se falšování obrazů jsem informován z médií. Jelikož došlo i na mé obrazy, domnívám se, že četnost falzifikátů je velká“.

Co je podle vás hlavním důvodem pro padělání výtvarného umění?

„Od počátku dějin až po současnost jsou hlavním motivem padělání obrazů peníze“. Samozřejmě existují i výjimky, kdy se k padělání obrazů rozhodne některý zneužitý umělec bažící po zadostiučinění.

Jaký dopad má dle vašeho názoru padělání výtvarného umění?

„Dopad je strašný z důvodu, že ohrožuje samou podstatu existence nás malířů. Nedůvěra ve výtvarné umění je hrozná věc, jelikož na prodeji obrazů závisí naše obživa. Trh s uměním je v současné době velmi nepřehledný, neboť do umění vstoupily nové tendence např. konceptuální umění a zájemců o koupi originálu zvláště z mladé generace ubývá. Z tohoto důvodu je důvěra v umění potřebná. Jelikož často jezdím do zahraničí, dovídám se, že nedůvěra v české umění se dostala i za hranice naší země“.

Kdo je nepravděpodobnější pachatel této trestné činnosti?

„Domnívám se, že nejpravděpodobnějším pachatelem je některý kolega či restaurátor. Může to být i amatérský malíř, který si osvojil určitou úroveň. Falzifikátor může být taky někdo, kdo si falzifikát objednal. Také jej může vytvořit odborník s tím, že maluje kopii.“

Jaká opatření byste doporučil ke zlepšení stávající situace?

„Žádná opatření mě nenapadají, jelikož obrazy byly vždy padělány a falza se budou tvořit i nadále, dokud budou výnosná.“

Rozhovor 5

Pan M. Z. z Prahy, galerista

Jaká je četnost falzifikátů výtvarného umění?

„Stává se mi občas, že do galerie mi nějaké falzum někdo přinese. Většinou ho rozpoznáme a toho člověka s tím pošleme pryč. U dražších obrazů, které přijímáme do komise, zajišťujeme odborné prozkoumání u znalců, kteří jsou na jednotlivé autory specializováni. K ověření pravosti také zajišťujeme chemickotechnologické rozборы ve státních institucích. Z tohoto důvodu nemáme s falzifikáty problém.“ Co se týká četnosti, myslím, že se problém zveličuje. Domnívám se, že jich velké množství na trhu není.

Co je podle vás hlavním důvodem pro padělání výtvarného umění?

„Důvodem je určitě snaha vydělat peníze.“

Jaký dopad má dle vašeho názoru padělání výtvarného umění?

„Existence falz na trhu není dobrá pro nikoho. Já osobně jsem na padělatele naštvaný, jelikož ověřování pravosti obrazu nás stojí čas a peníze. Zajišťování posudku též vytvořil situaci, kdy někteří znalci specializovaní na některé autory spolupracují pouze s vybranými galeristy. Ostatní galeristé nemají tím pádem možnost se kýženému posudku dopracovat. Situace s falzifikáty též nahrává různým zákulisním konkurenčním praktikám mezi galeristy“. V každém případě falzifikáty škodí trhu a poškozují jeho pověst.

Kdo je nepravděpodobnější pachatel této trestné činnosti?

„Já se domnívám, že především hlupák, jelikož se na to většinou přijde. Ten člověk si zahrává s kriminálem nebo ostudou. Naštěstí existují způsoby, kterými se lze falzifikátům

bránit. Nejvíce používaným prostředkem je obstarání znaleckého posudku. Pokud k vytvoření falza dojde, myslím, že jej vytvoří někdo z oboru“.

jaká opatření byste doporučil ke zlepšení stávající situace?

„Určitě jsou největší slabinou znalecké posudky. Renomovaných znalců ubývá generační výměnou. Existuje však velký počet znalců, kteří nemají na trhu žádnou váhu či jsou diskreditováni. Znalecké posudky na umělecká díla mohou též vystavovat všelijací zbožiznalci. Tyto znalecké posudky však nemají vůbec žádnou úroveň a matou veřejnost. U znaleckých posudků je navíc problém, že není uzákoněna jejich aktualizace. Příkladem je, že umělecké dílo se opětovně prodává se zastaralým znaleckým posudkem, který již nemusí být aktuální“.

Rozhovor 6

Pan J.N., z Moravských Budějovic, kupec falzifikátu

Jaká je četnost falzifikátů výtvarného umění?

„Z osobního hlediska se domnívám, že je toho hodně. Koupě falešného obrazu se mi nestala poprvé. Za nejhorší zkušenost považuji, že jsem falešný obraz zakoupil od člověka, kterého jsem znal a jemuž jsem tím pádem důvěřoval.“

Co je podle vás hlavním důvodem pro padělání výtvarného umění?

„Jednoznačným důvodem, je dle mého názoru, aby ten člověk, co to prodává, vydělal. O jiném důvodu nevím. Já osobně jsem falzifikáty obrazů zakoupil vždy od soukromých sběratelů, kteří mě ubezpečovali o jejich dobrém původu.“

Jaký dopad má dle vašeho názoru padělání výtvarného umění?

„Ten dopad je v tom, že lidi tomu nevěří a potom se bojí cokoli koupit. Myslím, že se nedá věřit tím pádem nikomu, ani těm galeriím a aukcím. Nejhorší na tom je, že mají různé falešné obrazy podložené všelijakými posudky, kdo se v tom pak má vyznat?“

Kdo je nepravděpodobnější pachatel této trestné činnosti?

„To nemůžu říct. Asi ten, kdo na tom nejvíc vydělá. Nejspíš jako ten, od kterého jsem koupil ten falešný obraz naposledy tady v Moravských Budějovicích. Byl spřáhnutý s nějakým malířem a pak to prodával lidem.“

jaká opatření byste doporučil ke zlepšení stávající situace?

„Aby si dávali lidé větší pozor, když něco kupují a nedůvěřovali soukromým prodejcům. Raději bych dnes obraz zakoupil v nějaké větší galerii, která si nechce poškodit jméno a v případě zjištění padělků se k tomu postaví čelem a škodu mi zaplatí. Také bych ty lumpy, co to malují, více potrestal.“

3.5 Vyhodnocení výzkumu

V rozhovorech byli dotazováni 4 muži a 1 žena. Pro účel výzkumu byly vybrány následující osoby:

- pan J.H., historik umění, věk 85 let z Brna
- paní M.D., soudní znalkyně o z oboru výtvarného umění, věk 65 let z Brna
- pan J.D., soukromý sběratel umění, věk 49 let z Prahy
- pan K.K., malíř a grafik, věk 67 let z Prahy
- pan M.Z., majitel galerie, věk 52 let z Prahy
- pan J.N., kupec falzifikátů, věk 63 let z Moravských Budějovic

Výsledky výzkumu lze shrnout do následujících okruhů vyplívajících z výzkumných otázek:

Množství výskytu falz na trhu s výtvarným uměním

JH, MD, JD, KK, JN se prakticky shodli, že četnost falz výtvarného umění je na trhu velká. MZ četnost relativizoval. JH upozornil na enormní nárůst falzifikátů po roce 1989. KK uvedl osobní zkušenost z falzifikací jeho autorských děl. JN vylíčil několikačetnou osobní zkušenost s nákupem falzifikátů obrazů. Z tohoto lze vysoudit, že každý respondent se s určitou mírou falzifikátů osobně setkal. Liší se pouze v názoru 5:1 na jejich velkou četnost.

Důvody pro vznik padělků výtvarného umění

Všichni respondenti se prakticky shodli v názoru, že hlavním důvodem padělání výtvarného umění je peněžní zisk. JH a MD uvedli, že motorem zisku jsou aukce výtvarného umění a tím pádem i dobrá investice, vzhledem k tomu, že z pohledu aukčního

vývoje ceny rostou. JD doplnil, že důvodem padělání může být prodej díla autora, když není tzv. v kurzu. KK také doplnil, že falzum může vytvořit zneuznaný umělec. JN spatřuje nebezpečí u amatérů, soukromých sběratelů, kteří svojí polovzdělaností jsou schopni falzifikát buď vyrobit, nebo si jej opatřit. Jsou též motivováni finančním ziskem.

Míra škody vzniklá paděláním výtvarného umění

Všichni respondenti se shodli, že největší škodu způsobují falzifikáty tím, že není důvěra v české výtvarné umění, že je poškozena jeho pověst. JH, JD, KK uvádí, že nedůvěra k českému umění je i v zahraničí. MD spatřuje škodu také majetkovou, KK škodu spatřuje v poškození obchodu s uměním. Ačkoliv tato práce byla zaměřena na zjištění existence falzifikátu na trhu s obrazy, lze dedukovat, že padělání se vyskytuje i v ostatních technikách jako jsou kresby a grafiky. Také se vyskytují v sochařství a v cenných starožitnostech. JN spatřuje jednoznačně škodu v nedůvěře občanů k nákupu výtvarného umění celkově.

Pravděpodobný profil pachatele

JH, MD, KK, MZ označili jako nepravděpodobnějšího padělatele profesionála z oboru t. j. školeného malíře či restaurátora. JD a MD se domnívají, že padělatel pochází z okruhu obchodníků či sběratelů umění. JN označil jako nepravděpodobnějšího pachatele soukromé sběratele, s kterými měl osobní zkušenost.

Opatření ke zlepšení současného stavu

JH a KK jsou k opatřením ke zlepšení stavu skeptičtí. Domnívají se, že nebudou účinná ani preventivní, ani represivní opatření. MD a MZ spatřují nápravu ve zlepšení legislativních opatření, zejména ve znaleckých posudcích. JD spatřuje nápravu v doloženém původu a historii obrazů. JN doporučuje vyvarovat se nákupu výtvarného umění u soukromých sběratelů, do budoucna preferuje nákup u renomovaných prodejců. Také by doporučoval zvýšení represivních opatření u zhotovitelů falzifikátů.

Shrnutí výsledků výzkumu

Ze sociologického hlediska lze z uvedeného výzkumu vyvodit závěr, že poškozování umění lze připisovat osobám s bezskrupulózní chtivostí po zisku. Také je pravděpodobná „polovzdělanost“ falzifikátora, která je motivuje k větší seberealizaci. Již český filosof T. G. Masaryk na tento problém poukazoval a „připisoval mnoho z chorob moderního světa

“polovzdělanosti“. Význačné postavení polovzdělanosti ve veřejném životě, domníval se, zvířilo naděje a zničilo jistoty lidstva. Díky sarkastickému kriticismu těch, kteří umějí právě jen otrást základy sociálního řádu, ale už nevědí, jak je podepřít, byly všechny víry rozvráceny pochybnostmi, veškerá morálka relativizována a všechny prosté radosti zničeny.“ (Scruton, 2003:12)

Z výpovědí účastníků výzkumu lze vyvodit závěr, že bezcharakternost falzifikátorů není jedinou příčinnou fenoménu vzniku padělků. Významný vliv má i celková společenská situace. Podíl na fenoménu zvýšeného počtu padělků výtvarného umění lze připsat na vrub především současné konzumní společnosti. Honba za ziskem má vliv na lidi z pohledu jejich jednání, ale i z hlediska jejich motivů a charakterů. Ačkoliv jsou lidé vázání určitým mravním zákonem, je jasné, že ten samotný sociální řád neudrží. K tomu je potřeba, aby morálka byla navýšena ctností. Z tohoto důvodu je významným úkolem společnosti vychovávat lidi v soukromém životě ke ctnosti, což ji chrání před vnitřním úpadkem. Ctnost je tvárná a mají na ni vliv materiální a duchovní okolnosti. Antické ctnosti stále představují základní pilíře lidské dokonalosti. Ve výchově obyvatel lze spatřit jedno z nejdůležitějších opatření k prevenci proti vzniku falzifikátů umění. K výchově k těmto ctnostem je potřebná obroda současné společnosti a větší osvěta.

Vznik enormního počtu falzifikátů výtvarného umění, má za následek sociální dopady. Projevují se především v nedůvěře k umění jako celku tzn., že jsou poškozeni jak nežijící umělci, tak současní. Zároveň dochází k újmě kupujících, na kterých jsou umělci i trh závislí. Dochází též k poškození pověsti dobrého jména českého umění v zahraničí. Z kupců výtvarného umění, zdá se jsou více poškozeni lidé starších ročníků, kteří jsou více důvěřiví a nejsou zdatní v používání výtvarných technik k ověření a dosažení veškerých informací.

Vzhledem ke zjištění, že vždy hrozí nebezpečí zakoupení falza výtvarného umění na tuzemském trhu, je potřebné dodržet následující preventivní zásady:

- Brát zřetel na způsob prodeje a cenu uměleckého díla, zvláště když se jedná o prodej významného autora za nízkou cenu.
- Prodávající spěchá na prodej, působí nepřesvědčivě, odporuje si v tvrzeních ohledně díla.

- Prodávající není schopen doložit provenienci díla, nemá posudek znalce požívajícího autoritu.
- K uměleckému dílu není doložena historie o jeho předchozích majitelích, event. jeho publikace a fotografická dokumentace.
- Chybějící znalecký posudek a chemický rozbor barev.

Důležitým preventivním opatřením je také zamezení přílišné medializace falzifikátorů. Mediální zájem může vytvořit z falzifikátorů celebrity svého druhu. „Mediální fascinace představuje často neodolatelnou pobídku pro ty, kteří se myšlenkami na padělatelství zabírají. Kdyby sdělovací prostředky všechny padělatele přísně odsuzovaly a netleskaly jim, byl by to krok správným směrem.“(Charney, 2015:250).

3.6 Případová studie

Krajský soud v Brně vynesl po takřka dvouletém procesu dne 7. 10. 2009 rozsudek nad skupinou pachatelů trestných činů, spočívajících jednak v padělání obrazů význačných českých malířů, jednak v dalších majetkových podvodech. V médiích byl kuriózní případ nazván „Trojský kůň“, protože s uměním nejdříve zacházel bez ohledu na hranici zákona otec, a poté se on sám stal obětí trestného činu svého syna, který mu prodal řadu padělků, které si nechal zhotovit. Alespoň taková byla jedna z verzí případu. Na výrobě padělků, fingování jejich původu a zpeněžení spolupracovala skupina pěti obžalovaných – J.T. st., jeho syn stejného jména J.T. ml. , dále J.S., A.B. a L.P. To je naznačení osy případu, který se do všech detailů nepodařilo vyšetřit také proto, že otec J.T. v průběhu trestního řízení zemřel. První rozsudek vyneslý v této věci dne 23. 1. 2008 byl zrušen usnesením Vrchního soudu v Olomouci, sp. zn. 2To 40/2008 dne 27. 8. 2008, soud I. stupně se tedy věci musel zabývat znovu. Rozebereme případ v systematické druhého odsuzujícího rozsudku.

Soud shledal obžalovaného J. T. ml. vinným, že „v přesně nezjištěné době předcházející červenci 2003 pod smyšlenou legendou vytvoření obrazů odpovídajících tvorbě malíře Jana Zrzavého, případně dalších význačných českých malířů, tak aby mohly být prezentovány jako pravé pro podnikatele, srozuměn s tím, že se nejedná o pravá díla, fakticky k účelu prodeje těchto obrazů jako pravých svému otci, požádal samostatně stíhaného L. P. o namalování obrazů na motivy tvorby těchto malířů, přičemž všechny namalované obrazy převzal, za tyto zaplatil L. P. částky od 5000 Kč do 150000 Kč dle

velikosti obrazu, část namalovaných obrazů jako pravé prodal svému otci za částky od 150000 Kč za jeden obraz, a dva obrazy prodal A.B. za celkovou částku 180000 Kč, kdy takto získal minimálně 3180000 Kč, “(rozsudek Městského soudu v Brně spi. Zn. 46 T 4/2007).

Obžalovaný L. P. následně od měsíce července až srpna 2003 do poloviny měsíce května 2004 na základě této žádosti obžalovaného J. T. postupně na plátna, která si upravil tak, aby odpovídala době tvorby malíře Jana Zrzavého nebo na lepenku, namaloval obrazy s motivy obrazů Jana Zrzavého z období let zejména 1931-1942, opatřil je signaturou Zrzavý nebo Zrzavý s uvedením roku vzniku obrazů Jana Zrzavého. Namaloval nejméně 31 temper s motivy přístavů, kamenných domů na pobřeží, lodí, majáků, bárek, božích muk, jak jsou známy z díla Jana Zrzavého. O těchto dílech byly sepsány kupní smlouvy, jako prodávající byla uvedeno fiktivní jméno, jako kupující byl uveden původně obžalovaný J. T. st., otec obžalovaného J. T., který před vynesemím rozsudku zemřel.

Soud ve výroku rozsudku aplikoval kromě trestního zákona také autorský zákon: obžalovaný J. T. ml. porušil „příslušná ustanovení § 30 odst. 2 zákona č. 121/2000 Sb., (o právu autorském o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů), přičemž všechny namalované obrazy převzal a zaplatil za ně částky od 5.000,- Kč do 15.000,- Kč dle velikosti obrazu, L. P. tak získal pro svou potřebu částku nejméně 300.000,- Kč. J. T. část těchto obrazů jako pravé prodal svému otci, J. T. za částky od 150.000,- Kč za jeden obraz, tak minimálně 3.000.000,- Kč a dva obrazy prodal jako pravé další osobě za celkovou částku 180.000,- Kč a takto získal celkově minimálně částku 3.180.000,- Kč,“ (rozsudek Městského soudu v Brně spi. Zn. 46 T 4/2007).

Obžalovaný J. T. ml. byl současně shledán vinným dalšími trestnými činy, podvodně lákal půjčky peněz pod legendou, že kupuje originální obrazy, půjčky následně nevrátil, způsobil tak škodu přibližně 12000000 Kč.

Druhý obžalovaný J.S. k žádosti obžalovaného J. T. ml. pod legendou, že smlouvy budou sloužit pro finanční úřad, napsal se smyšleným jménem a smyšleným rodným číslem dvacet smluv o prodeji obrazů signovaných Zrzavý nebo Zrzavý, a v jednom případě Josef Čapek, a smyšleným jménem prodávajícího smlouvy sám podepsal. Ve smlouvách uváděl, že se jedná o originální díla, že je jediným a výhradním majitelem obrazů, které prodává za sjednanou kupní cenu. Na základě těchto smluv měl prodat 19 obrazů Jana Zrzavého a jeden obraz Josefa Čapka většinou za cenu 150000 Kč za jeden obraz. Musel si být vědom,

že tyto listiny budou prezentovány dalším osobám a budou tak sloužit k uvedení těchto dalších osob v omyl o způsobu nabytí uměleckých děl. Ve skutečnosti žádné obrazy nevlastnil a od obžalovaného J.T. ml. sjednané kupní ceny v celkové výši 3.040.000,- Kč nepřevzal, právě s přihlédnutím k cenám na jednotlivých smlouvách musel být srozuměn s tím, že obžalovaný J. T. ml. pomocí těchto smluv způsobí škodu odpovídající fiktivním kupním cenám.

J. T. ml. následně smlouvy využil v rámci legendy o nabytí obrazů, k legalizaci původu falz obrazů, které prodával dalším osobám jako pravé a těm celkově způsobil škodu ve výši přesahující 3.000.000,- Kč. Soud na základě těchto skutkových závěrů dospěl k tomu, že obžalovaný J. T. ml. „a) navedl jiného ke spáchání trestného činu, spočívajícího v tom, aby tento neoprávněně zasáhl do zákonem chráněných práv k autorskému dílu a dopustil se takového činu ve značném rozsahu, b) ke škodě cizího majetku sebe obohatil tím, že uvedl někoho v omyl a způsobil takovým činem značnou škodu, a obžalovaný J.S. ke škodě cizího majetku sebe obohatil tím, že uvedl někoho v omyl, a způsobil takovým činem škodu velkého rozsahu, a poskytl pomoc jinému ke spáchání trestného činu, spočívajícího v tom, aby ke škodě cizího majetku sebe obohatil tím, že uvedl někoho v omyl, a způsobil takovým činem škodu nikoli nepatrnou.“ (rozsudek Městského soudu v Brně sp.zn. 46 T 4/2007).

Tím se J.T. ml. dopustil návodu k trestnému činu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle § 10 odst. 1 písm. b) k § 152 odst. 1, odst. 2 písm. b) trestního zákona, trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b), odst. 4 trestního zákona, soud mu za to uložil trest odnětí svobody v trvání sedmi a půl let ve věznicí s ostrahou a současně mu uložil povinnost nahradit způsobené škody.

Obžalovaný J.S. se dopustil účastenství ve formě pomoci k trestnému činu podvodu podle § 10 odst. 1 písm. c) k § 250 odst. 1 trestního zákona a soud mu za to uložil podmíněný trest odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců.

Případ obžalovaného L.P. byl vyloučen z důvodu nutnosti zkoumání jeho zdravotního stavu k samostatnému projednání. (rozsudek Městského soudu v Brně sp.zn. 46 T 4/2007).

Obžalovaný A.B. byl „podle § 226 písm. b) trestního řádu zproštěn obžaloby, kterou mu bylo kladeno za vinu, že společně s J. T. st. společně navštívili Galerii Vysočina v Poličce a na základě písemného čestného prohlášení o vlastnictví obrazů a legálnosti jejich nabytí

nabídl do komisního prodeje a to obžalovaný A. B. Obraz s názvem Milenci, olej na lepeném plátně o rozměrech 45x40cm, signovaný Kristián Kodet 2003 za částku 15.000,- Kč a J. T. st. obraz s názvem Milenci s červenou růží, olej na lepeném plátně o rozměrech 45x35cm, signovaný Kristián Kodet 2003 za částku 15.000,- Kč, které deklarovali jako originály, ač věděli, že se jedná o falza. Vzhledem k tomu, že majitelka galerie pojala podezření, že jde o falza, obrazy oběma dne 29.3.2004 vrátila. Dále měl obžalovaný A.B. v Havlíčkově Brodě v době konání sběratelské burzy pod smyšlenou legendou, že se zná s malířem Kristianem Kodetem, prodat poškozenému M.M., jako originál obraz s názvem Milenci, olej na kartonu o rozměrech 39x57 cm v rámu zlaté barvy, signovaný vpravo dole Kristian Kodet 2002 za částku 15.000,- Kč, obraz neměl vystavený na burze, nýbrž jej měl uložen ve svém osobním vozidle, ačkoliv věděl, že se jedná o falzum, čímž tak poškozenému způsobil škodu ve výši 15.000,- Kč

V odůvodnění rozsudku je trestná činnost podrobně popsána. V souladu s tématem této práce se budeme věnovat jednotlivým skutkům trestného činu podvodu a porušení autorského zákona, které se týkaly padělání výtvarných děl. Je třeba zdůraznit, že navzdory obhajobě odsouzeného J.T. ml. bylo soudem shledáno, že padělání bylo vedeno úmyslem se obohatit a tak byl také trestný čin dílem dokonán. J.T. ml. se hájil tím, že šlo o recesi, že chtěl otci pouze dokázat, že nerozezná padělek od originálu. Za situace, kdy J.T. ml. převzal od svého otce kupní ceny v celkové výši minimálně 3000000 Kč, soud této obhajobě neuvěřil.

Poté, co v roce 2003 požádal J.T. ml. obžalovaného L.P. o namalování falz děl Jana Zrzavého, opatřil mu fotografie obrazů malíře Jana Zrzavého a další podklady, vzal jej do galerie v Telči, aby si originály děl prohlédl, L. P. za necelý rok požadované padělinky ve svém bytě v Liberci vytvořil. Šlo o 19 obrazů Jana Zrzavého z období let zejména 1931-1942 v rozsudku přesně identifikovaných a dalších nejméně 12 blíže nezjištěných obrazů s obdobnými motivy.

Obžalovaný J.T. ml. se ke svému trestnému jednání jak v přípravném řízení, tak v hlavním líčení v plném rozsahu doznal. Nejprve uvedl, že pokud se týká několika konkrétních obrazů, tak o jejich padělání ho požádal jeho otec. J.T. ml. pracoval na encyklopedii žijících českých malířů, sochařů a fotografů, a řekl otci, že by to neměl být problém pro průměrně nadaného akademického malíře. Na požadavek otce našel přes internet L.P. Toho pak ujistil, že pokud L.P. obrazy vytvoří, nebudou použity jako pravé, budou sloužit pro zájemce, kteří se chtějí před okolím „chlubit“, případně si chránit svá díla před

odcizením a z toho důvodu vystavit kopie a originály. J.T. ml. se měl u otce ujistit, že obrazy bude mít otec pro svoji potřebu. Asi týden po návštěvě galerie v Telči obžalovaný L.P. namaloval první obraz s nádechem do modra, s červenou loďkou v přístavu o rozměrech asi 60x70 cm, za který mu J.T. ml. zaplatil kolem 10.000,- Kč. Obraz předal otci a ten mu za něj dal stejnou cenu, jako on dal „autorovi“, takto postupovali průběžně u dalších obrazů. Mohlo jich být 20 až 30, možná i více. Již v době, kdy domluvil tuto tvorbu, otec hovořil o nutnosti sehnání dokladů o nabytí pro potřeby berního úřadu, na tom se domluvil se svým kamarádem spoluobžalovaným Mgr. S. Později pozměnil svoji výpověď ohledně důvodů, proč se na spoluobžalovaného L.P. obrátil a tvrdil, že otec nevěděl, že se jedná o padělky, že chtěl otce napálit, když vždy tvrdil, že rozezná padělek. Protože otec požadoval doklady k dílům, tak se obrátil na Mgr. S. s žádostí, aby sepsal kupní smlouvy. Obrazy měly zůstat v rodinné sbírce, jak mu otec slíbil, celkově za ně dostal asi 3,5 milionů Kč.

V průběhu pokračujícího trestního řízení obžalovaný J.T. ml. připustil, že s obžalovaným L.P. hovořil o namalování obrazů Čapka a Šímy. Jeden obraz Josefa Čapka obžalovaný L.P. 14 dnů před jejich zadržením namaloval, ale protože se nepovedl, tak jej zničil. Otci pak nabízel i obraz od Chittussiho. Po namalování obrazů od Čapka a Šímy obžalovaným L.P. chtěl již otci říci pravdu, protože viděl, že se hodně zadluhuje.

Při domovních prohlídkách u J.T. ml. byly nalezeny fotografie obrazů Zrzavého, jednalo se buď o jím foceně originály v Telči nebo díla obžalovaného L.P. Později k rozsahu trestné činnosti uvedl, že obžalovaný L.P. mohl namalovat asi 40 obrazů - padělků, ale on jich hodně zničil, protože jejich kvalita nebyla dostatečná. K obrazům, které prodal spoluobžalovanému A.B. uvedl, že mu obrazy jasně deklaroval jako kopie. Soudu sejevila pravděpodobnější verze spoluobžalovaného A.B., podle níž mu byly obrazy deklarované jako pravé. Svědka V. kontaktoval J.T. ml. asi měsíc před tím, než poznal obžalovaného L.P., předložil mu fotografii obrazu malíře Zrzavého a chtěl po něm, aby namaloval co nejuvěrnější kopii, ve stejných barvách a aby je signoval Zrzavý. Připustil, že kromě fotografie mu možná dal i staré plátno, z něhož sundal malbu. Když V. obraz namaloval, bylo to údajně „v příšerných barvách“, proto usoudil, že V. to nedokáže a obraz si od něho nevezal. Poté využil svého práva a odmítl o této akci vypovídat.

Při hlavním líčení, konaném dne 23. a 24.10 2007 obžalovaný J.T. ml. setrval na novější verzi své obhajoby s tím, že uvedeného jednání se dopustil jako recese či formy pomsty

svému otci. Také původní výpověď byla dle jeho vlastních slov svým způsobem pomsta otci, že nedodržel slib a obrazy dal do světa.

Obžalovaný J.T. ml. na svoji obhajobu, ve vztahu k jím zmiňovanému záměru, encyklopedii žijících výtvarných umělců, předložil několik smluv o šíření díla s žijícími autory (Iva Hüttnerová, Olbram Zoubek apod.), a licenčních smluv nakladatelských z let 2000-2002, a pracovní verzi předmětné encyklopedie. Z těchto důkazů je zjevné, že obžalovanému J. T. ml. v době nyní páchané trestné činnosti musela být problematika autorského práva známa nejen obecně, ale i specificky. Ve vztahu k obžalovaným uváděnému dalšímu možnému zdroji finančních prostředků, tedy existenci patentu pro oblast malířství, předložil kopii patentového spisu č. 288621. Z tohoto vyplývá, že se týká způsobu posuzování autentičnosti malířského díla, kdy původcem je obžalovaný J.T. ml. společně s dalším spoluautorem. Patent byl přihlášen dne 19.11. 1999 a udělen dne 31.5. 2001. Daný patent prozatím nepřinesl obžalovanému J.T. ml žádný zisk. Od počátku jeho trestné činnosti uběhla doba v řádu let a faktickou přínosnost tohoto patentu pro vlastní ekonomické poměry obžalovaný neprokázal.

S ohledem na změny výpovědi tohoto obžalovaného (o důvodech zajištění padělků, rozsahu trestné činnosti včetně různých autorů) nepovažoval soud jeho výpověď za věrohodnou. Trestná činnost obžalovaného J.T. ml. byla prokázána výpověďmi spoluobžalovaných, svědků, znaleckými posudky, výsledky domovních prohlídek, zajištěnými věcmi a obsahem záznamů telekomunikačního provozu. K existenci a následné distribuci falz obrazů signovaných Zrzavý či Zrzavý, zejména tedy k rozsahu trestné činnosti, se vyjadřovali jednak spoluobžalovaní, svědci, kteří obrazy zejména od původně spoluobžalovaného J.T. st. získali, či je u něj viděli. (rozsudek Městského soudu v Brně sp.zn. 46 T 4/2007).

Původně spoluobžalovaný L.P. trestnou činnost v přípravném řízení i v hlavním líčení fakticky s výhradou subjektivní stránky doznal. Uvedl, že je osobou samostatně výdělečně činnou a živí se výtvarnickou činností, maluje a prodává obrazy. Na svoji obhajobu uvedl, že mu spoluobžalovaný J.T. ml. nabídl možnost vytváření kopií obrazů Jana Zrzavého, které měly být modifikacemi děl tohoto malíře a měly se jevit jako originál, kdy požadoval co nejvěrnější provedení podpisu autora. Nabídl mu odměnu podle velikosti obrazu od 5.000,- Kč až do 15.000,- Kč. Měl zájem o tzv. období modré, hnědé, bílé a zelené vesničky a požadoval takovou úpravu, aby jevila zdání starého dobového díla, toho kterého období (data), které si určoval. Byl informován, že obrazy potřebuje pro jediného zájemce,

který je informován o tom, že odebírá kopie, že díla nebudou vydávána za práce Jana Zrzavého. Proto na jeho žádost přistoupil a za uvedené období mohl namalovat asi 45 obrazů. Náměty vycházely z knížky, kterou mu obstaral spoluobžalovaný J.T. ml., případně z fotografií, které dovezl. Dále se vyjádřil k tomu, jakým způsobem vyráběl plátna, na která prováděl malbu pigmenty ředěnými vodou s rozpuštěnou arabskou gumou. Nepoužíval na základ křídla, ale akryl, takže bylo hlubším rozbořem možné zjistit, že se jedná o soudobou práci. Pigmenty a laky mu opatřil spoluobžalovaný J.T. ml. K podpisům Zrzavý pak uvedl, že nepoužíval stejnou techniku podpisu jako malíř Zrzavý. Poté však uvedl, že asi 10x se stalo, že musel podpis opravit dle požadavku spoluobžalovaného J. T. ml.. Později uvedl, že nemaloval falza, ale obrazy tvořil pod osobností Jana Zrzavého, v podstatě se spojil s duší Jana Zrzavého a je to jeho duchovní práce, proto nemohl podepsat obraz jiným jménem. Po předložení 19 kusů obrazů, které byly v průběhu přípravného řízení zajištěny, potvrdil, že se jedná o obrazy, které maloval, když zároveň uvedl, že námět čerpal z publikace nakladatelství Academia, autorů Srpa a Orlíkové z roku 2003, ukázal i jednotlivé předlohy, které ke své tvorbě užil. Vyjádřil se též k období, kdy je namaloval, k technice a době příslušné malby a k ceně, která mu byla vyplacena. Snížil počet obrazů, které mohl takto namalovat nejprve asi na 23 (ty, co mu byly předloženy a asi 4 další), poté uvedl, že po konzultaci s manželkou ohledně získané částky dospěl k počtu asi 35 obrazů. Konfrontován se skutečností, že orgány činné v trestním řízení mají poznatky o obrazu s motivem obrazu Josefa Čapka, doznal, že namaloval obraz Čapka, ale nesignoval jej, obraz se ani jednomu z nich nelíbil, tak jej zničil společně s knihou. Potvrdil, že výhledově, do budoucna obžalovaný J.T. ml. mladší uvažoval i o dílech dalších autorů.

Jeho výpověď nemohl soud považovat za zcela věrohodnou zejména s přihlédnutím ke změnám výpovědí a s ohledem na závěry znaleckých posudků z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie, svědčící pro schopnost obžalovaného manipulovat s údaji ve svůj prospěch, výpověď nebylo možno brát za zcela pravdivou. (rozsudek Městského soudu v Brně sp.zn. 46 T 4/2007).

Původně spoluobžalovaný J.T. st., otec obžalovaného J.T. ml., popřel, že věděl o tom, že jeho syn mu prodává falza obrazů Zrzavého. Již od první výpovědi uváděl, že obrazy měly být od spolužáka jeho syna, který měl obrazy získat od své babičky, prokurátorky, která se léčí v cizině na rakovinu. O nákupu obrazů má doklady a synovi zaplatil za každý obraz částku 150.000 Kč. Aby mohl koupit celou sbírku obrazů, musel si půjčit peníze od

svědků. Připustil, že k obrazům nebyly znalecké posudky, ale syn mu řekl, že je doveze dodatečně. První tři obrazy signované Zrzavý prodal za částku 1.800.000 Kč. Kupujícímu pak telefonoval, že ohledně obrazů jsou nějaké pochybnosti a obrazy mu proto vrátil zpět a on mu postupně vrátil i peníze.

Tento spoluobžalovaný dne 31.10. 2007 zemřel, jeho trestní stíhání bylo proto usnesením ze dne 29.11. 2007 zastaveno. Jeho výpověď soud nemohl hodnotit jako věrohodnou, na otázky týkající se konkrétních zaznamenaných hovorů vypovídal vyhýbavě, uváděl odlišné údaje od údajů svědků a po konfrontaci s těmito údaji výpověď měnil, zejména údaje o částkách, které za obrazy dal. Na základě provedení dokazování soud dospěl k jednoznačnému závěru, že vědomě lhal. Důkazy jednoznačně prokázaly, že J.T. st. si musel být vědom skutečnosti, že fakticky obchoduje s padělkami uměleckých děl, takto lze jednoznačně vyhodnotit jeho reakce v rámci zaznamenaných telefonních hovorů (rozsudek Městského soudu v Brně sp.zn. 46 T 4/2007).

Obžalovaný A.B. od obžalovaného J.T. ml. koupil dva obrazy Zrzavého na splátky někdy před Vánocemi roku 2003. Za obraz Bretaň dal 40.000 Kč s tím, že k němu v květnu 2004 dostane posudek o jeho pravosti. Obrazy obdržel vždy pod legendou, že je spoluobžalovaný J.T. ml. získal od nějaké prokurátorky z Brna, která je v současné době na léčení v Americe. Potvrdil, že byl přítomen prodeji obrazů od J.T. ml. jeho otci, kdy viděl asi 10 kusů takovýchto obrazů, za které původně spoluobžalovaný J.T. st. předával synovi peníze, Dále uvedl, že původně spoluobžalovaného J.T. st. opakovaně vozil do Telče na stálou výstavu Jana Zrzavého, sám ji také navštívil. Obrazy vydal policii. A.B. byl obžaloby zproštěn, neboť nebylo prokázáno, že v případě prodeje obrazů věděl, že se jedná o falsa. A že tedy jeho jednání bylo trestné.

Soud vytěžil desítky svědků, z jejich výpovědí v kontextu s doznáním obžalovaného a spoluobžalovaných, bylo zřejmé, že existovalo více obrazů se signaturou Jana Zrzavého než se podařilo v rámci přípravného řízení zajistit a s největší pravděpodobností i více než bylo jako nejnižší možné množství pojato do výroku rozsudku.

K otázkám pravosti a ceně obrazů signovaných Zrzavý nebo Zrzavý, byl zpracován znalecký posudek znaleckého ústavu Národní galerie Praha, ten určil, že jednotlivé obrazy jsou padělky: např. „ K obrazu s námětem „Přístav v modrém“, tempera na lepence, rozměry 37x47cm, signován „Zrzavý 31“ vlevo dole, že celá plocha lepenky je uměle patinována hnědou barvou, umělé zapatinování je i na malbě pro docílení dojmu starého

zašlého obrazu. Rukopis neodpovídá Zrzavého pracím. Signatura je nejprve psaná tužkou a poté obtažena černou barvou. Malba je nápodobou Zrzavého obrazu s názvem *Isle de Seine*, olej, plátno, 27x35 cm, vpravo dole Zrzavý 31 (pravý obraz je majetkem Západočeské galerie v Plzni),“ (rozsudek Městského soudu v Brně sp.zn. 46 T 4/2007).

U dalších děl znalecký posudek určil, že jde o imitaci motivu, variaci, příp. stranově obrácenou nápodobou některého z děl Jana Zrzavého. Všechny 19 posuzovaných obrazů je z technologického a restaurátorského hlediska hodnoceno jako záměrně vytvořené padělky ze současné doby, maximálně před deseti lety. Z části znaleckého posudku Národní galerie v Praze, pokud jde o signatury a charakter rukopisu, vyplývá ve vztahu ke všem zmíněným obrazům, že autor se vědomě snažil napodobit rukopis malíře Jana Zrzavého. Na základě stylové analýzy (způsob práce se štětcem) a porovnání signatury s potvrzenými díly Jana Zrzavého je ovšem autorství vyloučeno. Stáří malby určené na základě laboratorního průzkumu použitých barev neodpovídá době, ve které působil Jan Zrzavý. Ani u jednoho ze zkoumaných obrazů se nejedná o autorské dílo Jana Zrzavého. Cena falz se rovná ceně materiálu, t.j. asi 1.000,- Kč za jedno dílo. Ze závěrečné části znaleckého posudku Národní galerie Praha pak bylo prokázáno, jaké jsou zhruba ceny autentických prací Jana Zrzavého, kdy se jedná o částky v rozmezí 300.000 Kč až 1.000.000 Kč. (rozsudek Městského soudu v Brně sp.zn. 46 T 4/2007).

Znalecký posudek zpracoval také Kriminalistický ústav Praha z oboru chemie, odvětví kriminalistická chemická a fyzikálně-chemická expertíza, z oboru strojírenství, odvětví kriminalistická defektoskopie a metalografie, z oboru kriminalistiky, odvětví kriminalistická fotografická expertíza, z oboru písmoznalectví. Z něj vyplývají skutečnosti, týkající se podmaleb a přemaleb na jednotlivých plátnech, analýza použitých pigmentů, šepsů, určení olejových pojiv, komparace pigmentů ze zajištěných obrazů se vzorky pigmentů na předložených štětcích s malířskými barvami a vzorky pigmentů z obrazů zajištěných při domovní prohlídce u obžalovaných L.P. a J. T. ml.

K pravosti zajištěných obrazů byly zpracovány znalecké posudky z oboru ekonomika, ceny a odhady věcí movitých, obrazy, sochy, restaurátorské práce, historický nábytek, sklo, porcelán, keramika, starožitné hodiny a školství a kultura, umění výtvarné, malířství, polychromovaná plastika a restaurování, užití umění znalkyně PhDr. Kateřiny Dvořákové. Znalkyně v posudku uvedla, že v případě více padělků jednoho autora se zjevně jedná o stejného padělatele, kdy podrobně popsala, jak dospěla k závěrům o nepravosti děl, mimo jiné s ohledem na skutečnost, že u části děl jsou použity papíry, které v době tvorby

neexistovaly (Sedláček apod.). Podle ní se jednalo o tvorbu jednoho padělatele, když tomuto nasvědčuje obdobná příprava malby (přetření zadní strany papíru shodně u obrazů signovaných Lhoták, Janeček a Sedláček) i další skutečnosti. V případě obrazu Sedláčka s dedikací Pazderovi pak uvedla, že tento obraz nemá logickou stavbu, což je vyloučeno u autora, který znal venkov. Ve vztahu k dílu Karla Valtra znalkyně uvedla, že obraz není originálem z ruky malíře Karla Valtera. Falzum signatury bylo připsáno na malbu současně s vyhotovením falza, později byly falzum signatury a datování přetřeny barvou. Charakter rukopisů malby neodpovídá charakteru rukopisu Karla Valtera. Ze závěrů znaleckého posudku Kriminálního ústavu Praha z oboru chemie bylo prokázáno, že spektrum chemických komponent v pigmentech se neblížilo k žádnému z originálů obrazů, které byly zapůjčeny ke znalecké expertíze dcerou malíře Valtera.

Ze své trestné činnosti je obžalovaný J.T. ml. dále usvědčován i odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu, v zaznamenaných hovorech J.T. st. nazýval Jana Zrzavého „hnědý“ nebo „hnědásek“, bavil se o padělku obrazu malíře Karla Valtera, i zazněly věty typu „pro příště musíme být opatrnější“, „Toho Janečka ti vrátím, to je hrozný“ a „Nechci jít sedět“.

S ohledem na charakter této trestné činnosti byl výše popsáný odposlech telefonů původně spoluobžalovaného J.T.st. povolen, a protože se jednalo o zvláště závažný úmyslný trestný čin, jsou vůči obžalovanému ve smyslu § 88 odst. 4 věta třetí trestního řádu použitelné všechny odposlechy.

Ze záznamů telefonních hovorů obžalovaného J.T. ml. vyplývá, že tento v rámci komunikace se svým otcem opakovaně sděluje, že jede pro obrazy, kdy jistým způsobem popisuje, že se jedná o obrazy Zrzavého a dále uvádí, že zajistí, napíše papíry. Z odposlechu je zřejmé, že J.T. ml. věděl, že jeho otec obrazy dále distribuuje a nelze tedy brát za věrohodné jeho tvrzení o podrazu na otce. Výslovně sděluje otec synovi, že kupec, který si vzal ty tři obrazy, mu je vrací, že jsou vyloženě padělky a chce zpátky peníze. V rámci tohoto hovoru otec zvažuje, jestli dále odebírat obrazy, kdyby se mělo prokázat, že nejsou pravé. J.T. ml. svého otce ubezpečuje, že obrazy jsou pravé, že na ně „viděl znalecké posudky od Šustačova na starší, a od Růžičky na novější“.

V téže době si pak objednává obžalovaný J.T. ml. vozidlo BMW za 1.200.000,- Kč. V rámci komunikace s matkou dne 31.3. 2004 obžalovaný J.T.ml. uvádí, že otec mu už dal celkem 4 miliony, když každý týden mu dává 200-300 tisíc, kdy zároveň zmiňuje, že si

musel sám půjčit 2 miliony. Matce pak prezentuje další legendu o tom, že další dluhy, které má, vznikly, protože on sám již vykoupil sbírku obrazů, tuto postupně prodává otci a z jeho peněz hradí onu půjčku, kterou si na vykoupení sbírky vzal. Obrazy ze sbírky pak jsou právě u těch lidí, kteří mu půjčili. Dne 10.4. 2004 pak sděluje matka obžalovanému J.T. ml., že jí otec, tedy manžel řekl, že po nich jde oprávněně kriminálka. Přitom ještě 27.4. 2004, 28.4. 2004 obžalovaný J.T. ml. dojednává s L.P. dodávku dalších obrazů Zrzavého. Obžalovaný L.P. 1.5. 2004 sděluje, že má celkem 5 malých kousků i s tím hnědým. Z těchto záznamů je zcela evidentní komunikace mezi obžalovaným J.T. ml. a L. P., fakticky objednávání obrazů, jejich cena i jistá forma legendy o důvodech tvorby (pro další objednatele). (rozsudek Městského soudu v Brně sp.zn. 46 T 4/2007).

Další fáze trestního řízení se zabývala falzy dalších autorů, jednalo se o obrazy signované autory Kristian Kodet, Vojtěch Sedláček, Ota Janeček, Karel Valter a Kamil Lhoták. Byl rovněž zpracován znalecký posudek k posouzení pravosti děl. Syn malíře Oty Janečka se jako svědek vyjádřil k tvorbě svého otce, zejména ke způsobu malby a tvorby signatur, kdy k zajištěným obrazům se vyjadřoval i v průběhu provedení rekognice, vydaná díla z větší části (z výhradou jednoho) označil za padělky.

Z protokolu o vydání věci bylo prokázáno, že svědkyně I.S. vydala 7 kusů obrazů, a to jeden obraz signovaný Jíra, dva obrazy signované Sedláček, jeden obraz Oty Janečka, jeden obraz Kristiána Kodeta a dva obrazy Kamila Lhotáka. Svědek JUDr. I. K. vydal celkem 12 obrazů mj. obrazy signované Vojtěch Sedláček a Ota Janeček. Svědek J.H. vydal mimo obrazu Kristiána Kodeta i sedm obrazů signovaných Ota Janeček (pouze jeden byl jako originál vrácen). Svědek K. vydal mimo originálu obrazu od Kristiana Kodeta i obraz signovaný Vojtěch Sedláček. Kdy vždy se jednalo o díla, která získali od původně spoluobžalovaného J.T. st.

S výjimkou obrazu Karla Valtera se v průběhu trestního řízení nepodařilo prokázat, kdo byl autorem falz dalších autorů (šlo o obrazy signované Kristian Kodet, Vojtěch Sedláček, Ota Janeček, Kamil Lhoták), a jakým způsobem je nabyt původně spoluobžalovaný J. T. st.. Soud pak v odůvodnění rozsudku vyhodnotil provedené důkazy a vypořádal se s těmi, které nesvědčily pro skutkový závěr, jak je popsán ve výrok rozsudku. Pro skutkové závěry bylo zásadní vyhodnocení vzájemných znalostí o okolnostech nabytí obrazů mezi obžalovaným otcem J.T. a jeho synem J.T. ml.

Dokazování dovedlo soud ke dvěma verzím prvotního úmyslu obžalovaného J.T. mladšího. Mohl jednat na popud otce nebo šlo z jeho strany o recesi, případně trest pro otce, který o původu padělaných obrazů neměl vědět. Od samého počátku ale J.T. starší činil vše proto, aby byli zajištěni kupci na tato díla. V té době už J.T. starší distribuoval padělky obrazů dalších autorů, byl si vědom toho, že se jedná o padělky (minimálně dílo malíře Valtera, Janečka, Kodeta).

Co se týče právního hodnocení, soud shledal, že obžalovaný J.T. mladší naplnil skutkovou podstatu ve výroku uvedených trestných činů tím, že po původně spoluobžalovaném L.P. namalování obrazů s motivy obrazů Jana Zrzavého, se signaturami Zrzavý nebo Zrzavý, obstaral předlohy a barvy, a takto získané napodobeniny obrazů jako pravé dále prodával. J.T. mladší dal podnět (tip) ke spáchání trestné činnosti původně spoluobžalovaným L.P., poskytoval mu i technické prostředky k tomuto jednání, a objednával další falz, a tak jej motivoval k dalšímu obdobnému jednání. Sjednal tak dalšího k trestnému činu za úplatu, šlo o návod se znaky organizátorství (obstarání prostředků, faktické řízení tohoto spoluobžalovaného apod.)

Obžalovaný svým jednáním porušil jednak zájem společnosti na ochraně autorských práv, který je objektem trestného činu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi, jednak zájem společnosti na ochraně cizího majetku a všech majetkových a osobních práv fyzických i právnických osob, před neoprávněnými zásahy ze strany cizích osob, který je objektem trestného činu podvodu, tedy zájmy chráněné příslušným ustanovením trestního zákona.

Dalším formálním znakem trestného činu je jeho subjektivní stránka, soud zkoumal formu zavinění a motiv obžalovaných.

Motivem jednání obžalovaného J.T. mladší ho byla evidentně snaha obohatit se, přičemž spouštěcím mechanismem mohl být potlačovaný vzdor vůči jeho otci.

Materiální znak trestného činu neboli nebezpečnost činu pro společnost je zvýšena zejména rozsahem trestné činnosti a způsobem páchaní trestné činnosti a soud ji hodnotil jako vysokou zejména s ohledem na značnou sofistikovanost trestné činnosti.

Vlastní jednání hlavní pachatele, původně spoluobžalovaného L.P. spočívalo v tom, že po dobu asi deseti měsíců maloval obrazy s motivy obrazů malíře Jana Zrzavého, které signoval jako Zrzavý nebo Zrzavý s uvedením roku vzniku obrazů, takto namaloval nejméně 31 obrazů za finanční odměnu předal spoluobžalovanému J.T. mladšímu. Tímto

jednáním porušil zájem společnosti na ochraně autorských práv, k jejichž ochraně se náš stát zavázal mezinárodními smlouvami, který je objektem trestného činu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi, tedy zájmem chráněným příslušným ustanovením trestního zákona. Motivem jednání původně spoluobžalovaného L.P. byla jednak touha po uznání vyplývající ze struktury osobnosti, jednak snaha získat finanční prospěch. (rozsudek Městského soudu v Brně sp. zn. 46 T 4/2007).

Z rozboru odsuzujícího rozsudku lze v kontextu této práce dospět k následujícím závěrům:

- a) Právní řád České republiky má dostatečnou úpravu pro postižení trestné činnosti, spočívající v padělání uměleckého díla (přitom odsuzující rozsudek aplikoval předchozí právní úpravu).
- b) Trestní stíhání pachatelů této trestné činnosti je náročné, je k němu třeba odborných znalostí, znaleckých posudků.
- c) Trestná činnost tohoto druhu je způsobila poškodit i osoby zkušené v oboru výtvarného umění, je tím nebezpečnější, čím vzdělanější pachatel ji páchá (J.T. ml. studoval dějiny umění, dokonce nechal registrovat patent na analýzu pracoval na encyklopedii českých výtvarníků. Významně se může lišit subjektivní stránka trestného činu (J.T. ml a st. jen obchodovali, zatímco L.P. do činnosti vložil své umělecké schopnosti a „duši“).
- d) Právní vědomí české veřejnosti reflektuje riziko plynoucí z tohoto druhu podvodu, ale není dostatečně aktivováno k jeho potírání (galeristovi stačí, že falzum odhalí, vrátí je tomu, kdo mu jej nabídl a spokojí se s vlastní zkušeností o neserióznosti tohoto jedince, nemá potřebu věc ohlásit policii).
- e) Poškození nerozeznali nebezpečí, že budou připraveni o peníze, ani se je všechny nepodařilo vyhledat, ani mediální prezentace kauzy je nepřiměla falzum oznámit (počet zajištěných obrazů byl nižší než skutečně namalovaných padělatelem).
- f) Široká veřejnost se nemusí cítit touto trestnou činností ohrožena, neboť kupuje jen vzácně výtvarná díla, nebo kupuje obrazy či jiné výtvořky od osobně známých autorů nebo na známých místech.
- g) Ve vztahu k padělatelství jsou relativně bezmocní autoři samotní, stěžejí mohou ovlivnit, zda k jejich dílu vznikne falzum. Je jen teoretickou možností zabudování

identifikačních znaků do díla (jako se např. tomu děje u daleko snáze šiřitelných fotografií).

- h) Nejvíce ohroženou skupinou jsou sběratelé, galeristé, aukční síně, na ty je třeba zaměřit prevenci této trestné činnosti. Prevencí bude šíření informací, podpora výstav a publikací, kontrola inzerce a dodržování pravidel při nákupu výtvarných děl, jak byla popsána výše.

ZÁVĚR

V médiích i osobní zkušenosti jednotlivců existuje názor, že falzifikáty výtvarného umění výtvarného umění jsou v České republice hojně rozšířeny. Tento fenomén nabyl rozmachu v posledních dvaceti letech. Praktických důkazů této reality existuje málo, protože tento druh podvodné činnosti je velmi těžko prokazatelný, proto soudní dohru mělo jen několik případů. Z tohoto důvodu cílem této práce bylo také zjištění četnosti výskytu falzifikátů výtvarného umění na českém trhu. Praktický výzkum v této práci vysokou četnost existence falzifikátu potvrdil. Důležitým zjištěním bylo přesvědčení respondentů, že hlavní motivací falzifikátorů obrazů je finanční zisk, i když u některých padělatelů šlo spíše o osobní seberealizaci a zadostiučinění neuznaného autora. Důvodem zvýšení počtu falzifikátů v České republice v posledních letech je existence zvláště výhodných podmínek. Z tohoto důvodu je možno usuzovat, že jejich počet falzifikátů nadále poroste. Z výsledku výzkumu obsaženého v této práci, lze uzavřít, že důsledek mimořádné škodlivosti falzifikátorství je především v kulturní oblasti. Vysoký počet falzifikátů zásadním způsobem narušuje důvěru v poctivost obchodu s uměním v České republice, a to jak u kulturních institucí, tak u soukromých sběratelů. Falzifikací je významně narušen obchod s uměleckými předměty a snižuje se tím právní a obchodní jistota všech účastníků. Tím je narušena i zpětná vazba k současným umělcům, kteří mají problém se na trhu uplatnit, problém falzifikátů se dotýká i žijících umělců. Nedůvěra k českému umění v zahraničí kulturní újmu umocňuje, neboť české umění po téměř padesátileté odluce vyžaduje zvýšenou prezentaci na zahraničních výstavách a aukcích. V rámci zasazení sledovaného fenoménu do sociálního kontextu byl v této práci i zhodnocen pravděpodobný profil pachatelů této činnosti a jejich motivace. Výsledkem bylo zjištění, že na tuto činnost se zaměřují především školení lidé, zainteresovaní v oboru výtvarného umění a také solitéři, sběratelé umění.

K možnosti očisty trhu od falzifikátů výtvarného umění jsou někteří odborníci skeptičtí. Existuje však shoda v názoru, že je nutno při nákupu hodnotného uměleckého díla dodržovat zvýšenou opatrnost a dodržovat alespoň základní opatření. Získat bližší informace o původu díla, znalecký posudek od renomovaného znalce, eventuálně od Národní galerie, případně si opatřit odbornou fyzikální a chemickou analýzu.

Pojednání o falzifikátorství uměleckých předmětů je v této práci doplněno o právní aspekty z hlediska trestního, autorského a občanského zákoníku. Zpracovaná případová studie

největší falzifikátorské kauzy v ČR je názornou ukázkou náročnosti trestního stíhání tak sofistikované trestné činnosti. Přínosem této práce je upozornit na téma, které není prozatím uspokojivě poznané a rozhodně nevyřešené. Problém falzifikátů uměleckých předmětů, není jen problémem České republiky, nýbrž i problémem celosvětovým. Za tím účelem byl proveden rozbor této nelegální činnosti z různých hledisek. V této práci bylo poukázáno na vysokou společenskou nebezpečnost tohoto jevu, také na míru jeho škodlivosti, především v kulturní oblasti. Kromě kriminálního aspektu se práce zaměřila především na aspekt sociální. Za významný počín považuji zjištění názorů respondentů pomocí sociologického výzkumu s ohledem na možná opatření k nápravě. Důležité je zjištění, že problém tohoto fenoménu na tkví jak v osobní, tak ve společenské rovině. Osobní selhání morálky jednotlivců je podmíněno morálkou společenskou, založenou na konzumu a honbě za peněžitým ziskem. Účinná opatření k nápravě lze spatřovat především v celospolečenské osvětě k úctě k umění a autorským právům. Také vývoj techniky může napomoci ke spolehlivému exaktnímu zjištění stáří a dalších unikátních vlastností originálů uměleckých děl. Mezinárodní spolupráce bude rovněž velmi účinnou zbraní proti šíření falz. Dobrá informovanost a dostupnost informací o obchodu s uměním, o jednotlivých autorech a jejich dílech může být pro zájemce o výtvarné umění dobrým vodítkem při nákupech a při rozeznání falza.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Autorský zákon č.121/2000 Sb.
- [2] Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.
- [3] Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.
- [4] Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči
- [5] Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty
- [6] Rozsudek Městského soudu v Brně sp.zn. 46 T 4/2007 Cit 7.10.2009
- [7] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/29/ES Cit 22.4.2001
- [8] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES Cit 29.4.2004
- [9] ARNAU, F., *Umění padělatelů Padělatelé umění*, Praha: Orbis, 1973
- [10] Art & Antique, Brno: Ambit media a.s, 2006
- [11] BALEKA, J., *Výtvarné umění – výkladový slovník*, Praha: Academia, 1977
- [12] CABANNE, P., *Kniha o velkých sběratelích*, Praha: Odeon, 1971, ISBN: 01-046-71
- [13] CIGÁNEK, J., *Úvod do sociologie umění*, Praha: Obelisk., 1972
- [24] CIKÁNEK, M., *Kreativní průmysly: příležitost pro novou ekonomiku*, Praha: Institut umění Divadelní ústav., 2009
- [15] CHARNEY, N., *Umění falzifikace*, Zlín: Kniha Zlín, 2015, ISBN: 978-80-7473-305-5.
- [16] GRAHAM, G., *Filosofie umění*, Brno: Barrister a principal, 2004, ISBN: 80-85947-53-6.
- [37] HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7367-040-2.
- [48] KULKA, JIŘÍ, *Psychologie umění*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008
- [59] KULKA, TOMÁŠ, *Umění a falzum*, Brno: Academia, 2004,

ISBN: 80-200-0954-X.

- [20] KUŽELÍKOVÁ, L., NEKUDA, J., POLÁČEK, J.. *Sociálně-ekonomické in-formace a práce s nimi*. Brno: Masarykova univerzita, 90 s. 2008,

ISBN 978-80-210-4577-4.

- [21] SCRUTON. R, *Průvodce inteligentního člověka filosofií*, Brno: Barrister and principal , 2003
- [22] ZICH, F., *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2004. ISBN: 80-86754-19-7

INTERNETOVÉ ZDROJE

Internetové stránky artplus Cit 3.3.2014 <http://www.artplus.cz/cs/aukni-zpravodajstvi/1/koupil-jsem-falzum-i>

Internetové stránky artplus Cit 19.3.2014 <http://www.artplus.cz/cs/aukni-zpravodajstvi/1/koupil-jsem-falzum-ii>

Internetové stránky artplus Cit 31.3.2014 <http://www.artplus.cz/cs/aukni-zpravodajstvi/1/koupil-jsem-falzum-iii>

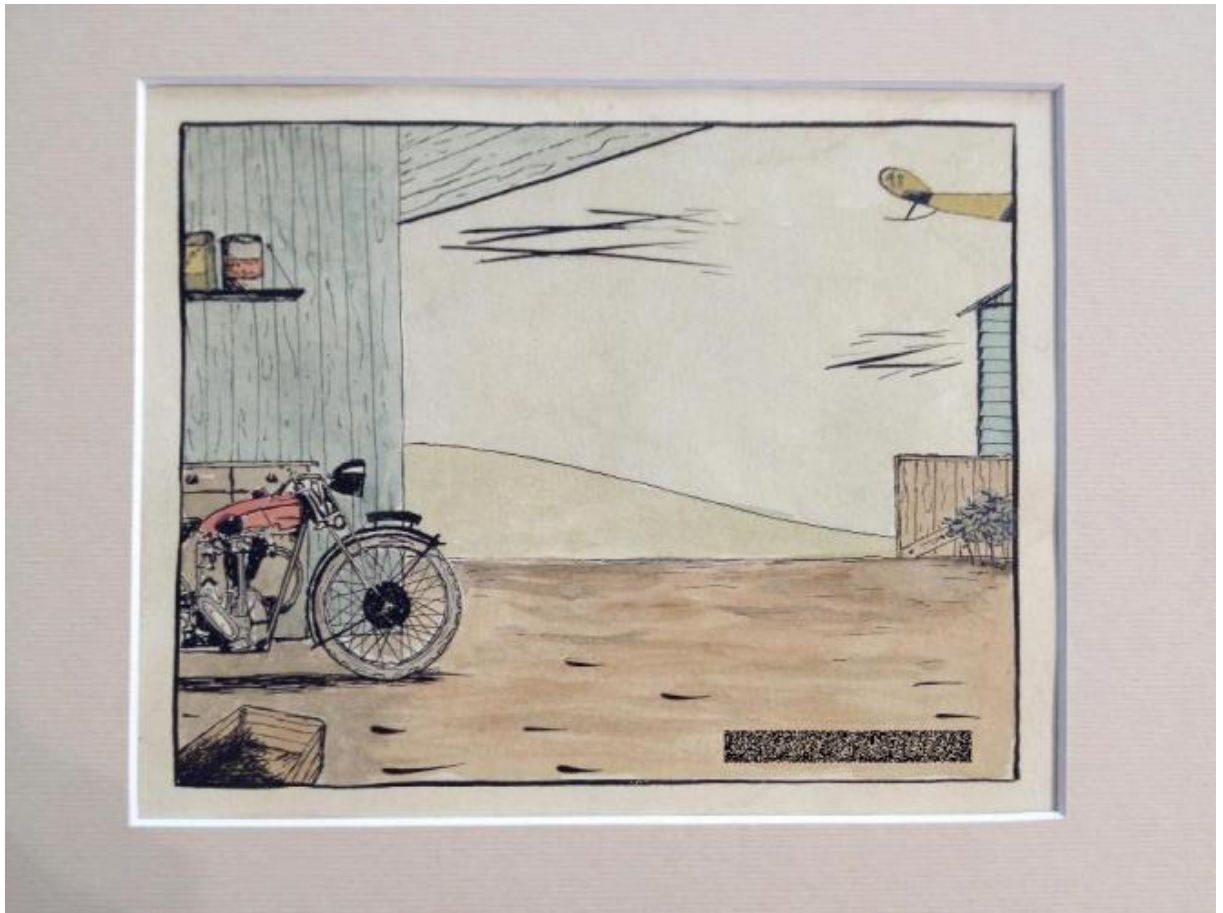
Internetové stránky falzumstop Cit. 10.6.2013 <http://www.falzumstop.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OZ Občanský zákoník

TZ Trestní zákon

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Kamil Lhoták, padělek nabízený organizovanou skupinou jako originál, zabavený Policií ČR ve známé kauze / foto archiv Policie ČR

Obr. 2 Toyen, padělek nabízený organizovanou skupinou jako originál, zabavený Policií ČR ve známé kauze / foto archiv Policie ČR

Obr. 3 Meegeren, padělek holandského mistra Jana Vermeera

